

Tabor

1945 SLOVENSKI HOLOKAVST 1995

1995

EL FORTIN

1-2

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov
TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenja Tabora SPB
predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora.

Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič
Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo
lic. Ivan Korošec, upravnik Božo Šušteršič.

=====

TABOR is the voice of the Confederation of the United Slovene
Anticommunists.

=====

TABOR es el órgano de la Confederación de los
Anticomunistas Eslovenos Unidos.

Director: Ing. Antonio Matičič,
Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.
Propietario: lic. Ivan Korošec

=====

Composición, diagramación y armado:
MALIVILKO - Telefax: (54-1) 307-1044
Impresión: Talleres Gráficos VILKO S. R. L., Estados Unidos 425
(1101) Buenos Aires, Argentina, Tel. 362-7215/1346

=====

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual Nº 321.385

=====

NAROČNINA: Za vse države 20 USA dolarjev.

=====

Naročila, reklamacije, nakazila, pošiljajte začasno na naslov:
Bogoslav Sustersic, Gral. Vacca 988 (1686) Hurlingham,
Bs. As., Argentina

Dopise, članke in ostalo pošto pošljite na naslov:
Dusan Dimnik, A. Alvarez 2184 (1602) Florida,
Bs. As., Argentina.

**KO „TABOR“ PREBERETE,
POŠLJITE GA V DOMOVINO!**

**Svobodni sveta
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!**

Ene. - Feb. 1995 • Buenos Aires • Januar - Februar 1995

Čisto vino

Odkar so puhli interesi politikantskih strasti razbili enotnost nadstrankarske organizacije preživelih protikomunističnih borcev v zdomstvu, je TABOR polnih trideset let vzdrževal neomadeževano poslanstvo slovenskega domobranstva in brez ozirov na levo in desno v kupo slovenske zdravice natakal čistega vina resnice. Ker smo se zavedali, da resnica — in samo resnica — odrešuje in končno zmaga. Premagoval je vse težave zdomstva in vztrajal na začrtani poti Resnice, čeprav so nam desetletja nezadržno in neusmiljeno izpodkopavala močne stebre, na katerih je stal. Padli so : Jože Jenko, Vule Rupnik, Zdravko Novak, France Grum, Jakopič Marjan, Ludvik Kolman, Srečko Baraga, Vencelj Dolenc, Ivan Palčič... in kolikor jih je še zapustilo svojo neizbrisno sled na njegovih straneh. In prav v teku tridesetega letnika je, ne starost, ampak neznana bolezen ohromila sile nepogrešljivima garačema Savotu-Tonetu Matičiču in Dušanu Dimniku...

Kljub temu je TABOR ob podpori tisočev zvestih bralcev in gmotnem doprinosu prijateljev dočakal še spominsko leto 50. obletnice našega SLOVENSKEGA HOLOKAVSTA, da bo s tisoči svojih neizbrisnih strani tudi to leto tragičnih spominov v slovensko vest prilil olja na neugasljivi plamen RESNICE o tem, kaj se je pred pol stoletja na Slovenskem zgodilo. Da bi ostal živ in dejaven opomin v bodoči slovenski usodnosti. Da bi slovenski človek v usodnih trenutkih svoje žitnosti jasno videl pot, ki so jo nakazali neumrljivi mučenci slovenskega domobranstva:

BOG - NAROD - DOMOVINA.

Najinih sedmero otrok sva morala podariti Kanadi

Govor Franceta Kozine v Kočevskem rogu 1994

Pred mesecem dni je bilo 49 let, odkar sem čepel tu pred breznom in čakal na strel.. Pred tem sem se moral sleči do nagega. Bil sem zbit, krvav in marogast od udarcev. Edina želja takrat mi je bila, da bi bilo tega čimprej konec.

Sem me niso pripeljali fašisti ali nacisti. Ne! Precejsvojih gonjačev-domačinov, Slovencev sem prepoznal po poti na slovensko Golgoto. Za poboj me je zvezal Slovenec, partizan, znanec im mi govoril, da me bodo peljali na sodišče. Naslajal nad menoj v množici zvezanih v pare, se ni kakšen Italijan, ampak Slovenec, domačin. Pištolenad menojni vihtel kakšen Nемеc, ampak Slovenec, partizan, znanec iz fantovanja. Toda ni se mu posrečilo, da bi mi pognal kroglo v glavo. Prej sem planil sam v globino.

Znašel sem se med trupli in še trzajočimi telesi večinoma nagih slovenskih domobrancev. Če bi imel do dna brezna še kakšne dvome o upravičenosti domobranske borbe, bi me tedaj prav gotovo minili. Potrdilo sem dobil, da sem imel prav, ko sem se boril kot domobranec. In kako prav je imel škof dr. Gregorij Rožman, ki je bil govoril, da je komunizem največja nesreča za slovenski narod. Vse, kar je govoril, mi je potrjeval tisti kup ugašajočih življenj v tem breznu.

Po rešitvi iz brezna mi je bila edina uteha moja rodna mati. Oblečenega v cunje, pobrane mrtvecem, smrdečega po mrličih, me je ob snidenju tesno

Preživeli domobranci iz Kanade, na sredi je France Kozina

objela in oblila s svojimi solzami. Nikdar prej nisem tako živo občutil njene materine ljubezni. Moja narodna mati — Slovenija — pa me je zavrgla. Zavrgla je mene in mojih sedmero slovenskih otrok, ki sva jih z ljubljeno ženo Anico morala podariti Kanadi, ne Sloveniji. Tudi za te prhle kosti v tem breznu govorijo, da niso naše domobranske kosti. Poskušajo jih zatajiti. Toda z vso gotovostjo izjavljam: kosti mojih dragih soborcev-domobrancev — so tukaj.

Dragi mrtvi soborci! So noči, ko mi ne daste spati. Moral sem priti sem in tu pred vami, kot priča in očividec, povedati o vas vso resnico. Prišel sem, da se vam poklonim in tukaj počastim spomin na vas, ki niste bili deležni moje sreče.

Predno odidem, moram na tem istem mestu, kot pred 49 leti vrniti klic v slovo Mihi Benčini, Mojškrnemu iz Vinic, naše bližnje vasi. Bila sva si prijatelja. Tako na poti k breznu sva bila zvezana skupaj. Ko sem prvi od naju odhajal na zadnjo pot, mi je zaklical:

„Na svidenje med zvezdami.“ Tedaj mu tega krika nisem mogel vrniti. Vračam mu ga danes na ves glas:

„Na svidenje nad zvezdami, dragi Miha.“

Vrednote slovenstva, za katere smo mislili, da so pokopane

Govor Marije Stavanja v Kočevskm rogu 1994

Vsak od nas, danes, tu, na tem mestu skuša na svoj način doživljati stisko, kar ne more biti dovolj pojasnjeno, povedano ali izjokano. Leta minevajo, spomini na to gorje pa živijo. V vsakem od nas na svoj način. Tisti, ki ste to doživljali, zdaj v jeseni svojega življenja ihtite ob dolgotrajnem mutastem trpljenju.

Naši spomini pa segajo v naše otroštvo. Prihajali samo v ta svet v času, ko so telesa naših dragih ležala v zavetju teh gozdov še nestrohnjena. Z občutljivostjo, ki jo premore nežna otroška duša, smo slutili bolečino strtih src staršev, sorodnikov in sosedov. Bili smo otroci, premajhni, da bi vse razumeli. Občutili pa smo okoli sebe bolečino in gledali, kako okoli nas ugaša upanje. Prihajale so žalosne novice, počasi in previdno. Nazadnje je postalo jasno, da ne bo nikoli več očeta, moža, strica, fanta, nečaka.

Bili so z žalostjo napolnjeni večeri; bile so molitve na kmečki peči; vzdihni in solze so tekle med okopavanjem na njivah, med košnjo, ko smo delali v

gozdu. Spraševala sem se, zakaj jokata mama in teti. Zbirali so denar za maše, za pogrešane, kot so rekli. In neprestana vprašanja: Kje so moji bratje? Kaj so naši trije naredili? Kdo nam bo povedal, kje so bili nazadnje? Kje so zdaj? In mi, mladi rod, ki se je rodil v to svobodo, smo rasli z blečino, z žalostjo. Gledali smo sosedo z objokanimi očmi, teto na koncu vasi s tremi sinovi. Iz vsake druge hiše na vasi je gledala zatajena žalost. Malo se je govorilo tedaj o tem. Dovolj je bilo, da so se ženske spogledale in že jih je zagrnila žalost.

Tisti pa, ki so bili na oni strani, tega niso nič čutili. Po šolah so se prirejale proslave, morali smo peti in nastopati. A v nas so rastla vprašanja. V šoli je veljala tuja resnica, ki se ni ozirala na to, kar je bilo v nas. Povsod so nam dajali vedeti, da smo drugačni, iz druge snovi.

Pa se je tudi tu počasi jasnilo. Usoda je hotela, da sem srečala ljudi, ki si jih je Bog izbral za priče tega dogajanja, daleč v tujini. V tujini smo izvedeli za resnico. Nikdar ne bom mogla dovolj razumeti tope pameti in kamnitih src

Spomin na
pobite
domobrance
je še vedno
zelo živ.

tistih, ki so to slovensko žalost povzročili in niso pustili, da se razjoke. Čakala sem, da bo kdo od sosedov zmogel in pokazal, da je tudi njemu hudo. Saj so končno tudi oni nekaj izgubili. Ostali so brez sosedu, prijatelja, sorodnika. Morda pa je bolje, da nismo smeli govoriti. Tako se je več dogajalo v nas samih. Pogovarjali smo se v notranjosti, sami s seboj.

Iskali smo resnico in smisel. Ob tem smo dobivali moč za oblikovanje človeškega dostojanstva. Gojili in utrjevali smo v sebi tiste vrednote slovenstva, za katere so oni drugi mislili, da so za večno pokopane. O njih bomo pripovedovali svojim otrokom in rodovom za nami. Vsi to delajmo.

„Spomenik bi bilo treba postaviti sredi bele Ljubljane...“

Spomenka Hribar

Ni še dolgo od Kocbekovega zbornika, kjer je Spomenka Hribar zapisala približno te besede — letos poteka deset let —, ko je izrazila misel toliko slovenskih src; zbornik je moral iziti štiri leta nato in še takrat je dvignil dosti prahu. Spomenik-kenotaf, kjer bi bili simbolično združeni nekdanji nasprotniki obeh borečih se taborov. Takrat ni bilo nič iz tega, ker so stari, zaslužni borci imeli še toliko besede, da so zaradi njenega prispevka zaustavili izid knjige, kenotaf-nagrobni spomenik pa je zaslužna stran že dobila, ne enega, na stotine in še s spomeniškim varstvom.

Potem je bila zapisana tista slavna izjava na Slovenskem svetovnem kongresu, da so tudi domobranci imeli zasluge pri ohranjanju slovenstva; dosti je bilo, da se je nekaj partijskih velmož zbralo v Celju, ki domobranstva ni niti poznalo, razen takrat, ko so ga tam v bližini pobijali in konec je bilo z izjavo, napisano nekaj prej v Ljubljani.

Potem je prišlo na vrsto: Ustavite klerikalizem! Na pohodu je desničarska revolucija! kot da ta preži že iz slednjega kota slovenske zemlje, da se polasti toliko zaželjene oblasti. Po drugi strani pa: Komunizem in stalinizem se vračata! Volk dlako menja, nravi nikoli! Ne glej na levo ne na desno, naprej!

Šlo je za razločevanje poštenosti in nepoštenosti — to je bil glavni in osnovni problem. Kdo bo ostal z družbeno lastnino? Rdečim se ni zdelo potrebno niti da bi šli za oder in se preoblekli, kaj šele, da bi odstopili. Naši naivneži so se pa spokorno trkali po prsah, pobirali drobtinice izpod miz in skrbno pazili, da sosed ne bo dobil večjega kosa pogače kot so jo imeli oni sami. Med pokristjanjevanjem Slovenije in lastninjenjem je nenadoma skočilo na vid

drugo in tega ni bilo več moč zakriti.

Politiki so se že prej pred Peterletovim padcem skrbno skrivali za njegovim hrbtom, po padcu pa so ocenili, da je pogoj njihovega preživetja „tuljenje z volkovi, to je približevanju realnemu (neo)komunizmu.“ Potolažiti so nas skušali z demokracijo, o kateri je Edgar Allan Poe videl, da je primerna oblika za vladanje psov, Oscar Wilde pa, da je demokracija to, da ljudstvo v imenu ljudstva pretepava ljudstvo. So še druge definicije, pa se bojim, da jih papir nebi prenesel. V bistvu gre za legalizacijo kraje, goljufije, kjer nekaj nesramnih tipov molze narod in si polni žepe, medtem ko ta strada.

O tej vrsti demokracije je vedel dosti povedati že bradati prerok Marx: „Imate demokracijo, imate volilno pravico, nimate pa pravice odločanja ne na političnem, ne na gospodarskem, ne na kulturnem polju.“ Uresničujejo se njegove besede po malo več kot stoletju. Tudi njegovemu nauku je bilo usojeno, da propade. Po njih delih jih boste spoznali!

Kaj pa sprava? Vse govorjenje o spravi je po treh letih izginilo; o njej govore le še tisti, ki bi radi še kaj več zaslužili. Priznati bo treba, da je pri njej igrala precej žalostno vlogo ravno katoliška Cerkev. Če bo koga to preveč prizadelo, naj si pod Cerkvijo predstavlja njeno komisijo za raziskovaje medvojnih in povojnih zločinov. PAX ET JUSTITIA namreč ni od včeraj in v drugih deželah kar pogumno deluje, pri nas pa...

V Sloveniji ni zakona za razveljavitev napisanih in nenapisanih smrtnih obsodb. Ti umori veljajo za legalne. Ko še danes iščejo v Sloveniji mesta, kjer so bili na zverinski način pobiti domobranci in drugi protikomunistični borci, je bil istočasno sprejet zakon o zastaranju kazni za uradne in vojaške osebe. Komisije bi si lahko prihranile cinizem, kar zadeva vojne in povojne zločine ter morišča, saj je vsak vedel, kje so.

Iz stolnice, božjepotne cerkve, ki jo je pričakovalo zdomstvo, po obljubah domovine, je bil letos razpisan razpis za 11 metrov dolgo kapelo, kjer naj bi šlo notri okrog petdeset ljudi, če odštejemo prezbiterij. Raste, raste! Oglejte si sliko izpod Krena: iste lesene stopnice, ista ograja. Oglejte si še jezero pod sv. Ano pri Teharjih, pa boste imeli pravo sliko o slovenskem kenotafu in spravi.

Pred dobrim mesecem umrli filozof Karel Popper je pred smrtjo dejal, da živimo v najboljšem zgodovinskem času človeštva, čeprav je vedel, da je od druge svetovne vojne pomrlo ali pa je bilo pobitih več ljudi, kot jih je zahtevala druga svetovna vojna. In to je šele začetek, Nekdanji francoski levičar Jacques Darida je menil isto: „Nikoli ni bilo na zemlji toliko moških in žensk podjarmljenih, sestradanih ali pokončanih kot v naši humanitarni dobi.“ Tudi to je šele začetek!

Ne verujem, da je konec zgodovine, kot je trdil Fukujama, da je konec filozofije, kar je bilo že gotovo dejstvo za norega Nietzscheja, ali pa da je vsaka morala le trenutna, samo za uporabo, ko je zmagala, kar je oznanjal Bachelard. Seveda, če pa sami živimo in delamo tako, potem nam ni pomoči!

„Saj nekje pač mora biti, nekje se najedel bom do sitega!“ je pel Balantič o svobodi, isto bi pa veljalo tudi za resnico. Samo kdaj bo prišel njen čas?!

Tone Podgorc

IVAN KOROŠEC

Strah pred resnico

Podpredsednik IOZZB (partizanov) Lado Pohar komentira v „Delu“ z dne 29. 10. 1994 o „Zmotnem prevrednotenju NOB“. Takole podaja „razočaranje in ogorčenje“ članov vodstva borčevske organizacije nad spremembo programa Slovenske krščanske demokratske stranke, na njenem 3. kongresu:

„France Miklavčič, nekdanji zvezni oficir v glavnem štabu partizanske vojske Slovenije dosedanji podpredsednik slovenske krščanske demokracije in vodja njenega socialnega krila, je danes članom vodstva slovenske borčevske organizacije pojasnil okoliščine in motive za spremembo programa te stranke. Kot je znano, so tam opredelili NOB kot „krvavo revolucijo“. Sobesedniki so enotno ugotovili, da je tak poskus zmotnega in nezgodovinskega prevrednoteja enega najtežjih obdobij slovenske zgodovine, razočaral in ogorčil vse borce in udeležence NOB.“

Ne dvomim v zavzetost vodstva partizanske organizacije, da bi komunistična revolucija, katere oboroženo nasilje so bili, izšla kot „idealni osvobodilni polet“. Prav tako je zaverovanje nekaterih Primorcev, ki so trpeli vsa nasilja fašistov, ali prisilnih mobilizirancev na Gorenjskem in Štajerskem. Toda večina naroda je po množičnih morijah in atentatih v letu 1942 odkrila lažno masko OF, spoznala njen krvavi izvršni odbor in njene cilje nasilne oblasti, posebno še, ko je prišel ukaz, da niso več četniki, temveč partizani! Naravno, da so do tedaj ujeli v svoje mreže veliko narodno zavedne mladine, posebno Primorcev in Korošcev. Znašli so se v „čudni vojski“, s politično prevzgojo ob blatenju duhovnikov, Cerkve, vere, narodnih predstavnikov ter zaničevanju družine in sploh obstoječega reda. „Kaj ima vse to opraviti z borbo proti okupatorju?!“ Kdor izmed razočaranih je imel srečo in korajžo je pobegnil, za mnoge pa ni bilo več poti nazaj!

Vsak dan je bila „na krožniku revolucija delovnega ljudstva v nebo povelčan

proletariat, zmagovita rdeča armija ter njen „in naš“ veliki vodja, nesmrtni Stalin!“

Tisto o NOB so privesili pozneje, ko so pihale drugačne sape.

Ob smrti komunističnega heroja Toneta Tomšiča, beremo v „Slovenskem poročevalcu“ z dne 22. maja 1942:

Točka 4. Ker je Tone Tomšič umrl kot zvest bojevnik pod zastavo komunistične internacionale, naj se komemoracije zaključujejo s petjem „Internacionale“. — CK KPS (Centralni komite komunistične partije Slovenije). Kje je bila NOB, kje borba proti okupatorju?

„Na klic Kominterne, združite se v čete,
v boj za svobodo (!) v boj za Sovjete...!“

Ko je partija pozneje dodala k „partizanskim četam“ še „NOB“ ni bila v načrtu osvobodilna borba proti okupatorju, temveč „narodno osvobodilna borba“, t.j. z revolucijo nasilja „osvoboditi“ (beri ustrahovati) narod, za svobodo komunistične partije in njeno nasilno oblast (!). V tem je bil jasen njen poziv „vsem Slovencem“ že junija 1942: „...za enoten blok vseh zatiranih narodov (!) pod vodstvom SSSR in delavsko-kmečke rdeče armade, pod vodstvom svojega in našega velikega Stalina!“

Torej „vseh zatiranih“, ne okupiranih narodov!

Nazoren primer „osvobodilnih mask“ imamo prav v Južni Ameriki, ko narodi niso okupirani, pa kubanski Castro s svojo internacionalo seje in poziva v „OF“ — „Frente de liberación“.

Lado Pohar: „Negativno odmeva tudi v širši slovenski javnosti, posebej med katoličani, ki so se osvobodilnega boja sami udeležili ali ga podpirali, pa tudi med tistimi, ki ga sicer niso doživeli, a ga spoštujejo.“

Mislím, da bi lahko na prste prešteli poštene katoličane, ki so bili s srcem za krvavo, brezbožno revolucijo KP. Bilo pa je mnogo oportunistov — kot vedno, ki stalno menjajo „legitimacijo“ in so vedno pripravljeni mešetariti z Bogom in hudičem, kakor pač nese!

Kdor pa revolucije ni doživljal in ste mu pol stoletja vlivali „prenoviteljstvo“, že ne ve, kje je konec sprenevedanja in začetek resnice.

Lado Pohar: „Sobesedniki so menili, da ni naključje, če se protipartizanska gonja, revanšizem ter težnja po rehabilitaciji domobranstva stopnjuje prav v času, ko se bliža 50-letnica zmage nad nacifašizmom in osvoboditvijo ob koncu druge svetovne vojne.“

Ni nikake protipartizanske gonje in še manj revanšizma! Ne iščite bergelj kjer jih ni!

Ne dá se priznati nekaj, kar ni bilo! Polna tri leta sem se boril proti partizanom, pa nisem nikjer srečal oboroženih nasprotnikov, ki bi se borili za slovensko svobodo izpod okupatorja! Če bi jih srečal, bi ustavili sovražnosti in se združili! Nasprotno pa so k nam pribežavali prisilni partizanski mobiliziranci, prestrašeni vaščani in v eni sapi prosili pomoči: „Partizani so v vasi! Odgnali so tega in onega! Kradejo živila, ropajo živino in nam grozijo!“

To naj bi bila NOB —?

In „obletnico zmage nad nacifašizmom“. Tudi mi smo čakali njihovega poraza — v katerega nismo nikoli dvomili, pa verovali v slovensko svobodo in pomirjenje med obema taboroma. Prišla pa je samo svoboda krvave partije in njenih rabljev! Nad Slovenijo se je zgrnila črna noč še hujšega nasilja in daljše okupacije. — Ali se motim?

Lado Pohar: „Pričakovali bi, da bo ta obletnica prispevala k uveljavitvi zgodovinskega dejstva, da je bil osvobodilni boj skupni napor vseh nacionalno zavednih Slovencev ne glede na politično in versko pripadnost ali ideološko prepričanje.“

Tako je. Ta obletnica „bo prispevala k uveljavitvi zgodovinskega dejstva.“ Toda to dejstvo pa je za različne različno. Partija z nasiljem in podarjeno zmago, na drugi strani pa ustrahovani, zasužnjeni narod z desetisoče smrti!

Lado Pohar: „Namesto tega so nekateri v okviru krščanske demokracije navdihnili tako njegovo oceno, s katero izražajo željo za obnavljanje borbene protikomunistične ideologije. Ta je pred pol stoletja že povzročila usodne delitve slovenskega naroda, ki so se končale nadvse tragično.“

Ne, zajec tiči v drugem grmu! Krščanska demokracija je le izgubila strah kolebanja med še vedno čutečo prisilo „prenovljenih komunistov“ in svojim stoletnim programom. Nekdanjim zveznim oficirjem v štabu brezbožnikov, ki so se sedaj „pridružili“ spet vernim Slovincem to seveda ne gre v račun. Hoteli so krščansko demokracijo za novo odsokočno desko svojim načrtom kot pred pol stoletja krščanski socializem.

Krvava revolucija KP je usodno delila slovenski narod in to v trojni okupaciji, katero je izrabila za svoje breznarodne interese!

Vse, kar imenujete revanšizem ali obnavljanje protikomunistične ideologije, je zahteva poprave krivic, sedaj, ko smo pravna država, (če smo?) odprava jugoslovansko-komunističnih zakonov, odprava privilegijev „herojem“, obsodba zločinov in zločincev! Dokler tega ne bo, ne bo miru in nujnega

sožitja v narodu! Ali preveč zahtevamo — ? Na plašč pozabe ne računajte!

Lado Pohar: „Zato bodo morali pobudniki tako nepremišljenih sprememb programa te stranke sprejeti tudi zgodovinsko odgovornost za njene posledice.“

Prav ta sprememba — zvestoba premočrtnosti programa stranke, ji daje znova pokončnost v zgodovinsko odgovornem času.

Kaj pa zgodovinska odgovornost pred narodom propadle KP, njenega krvavega nasilja in vse, ki ste z njo sodelovali — ?

Lado Pohar: „Takšna usmeritev v času, ko ima Slovenija še nerešena vprašanja s sosedi in se z velikimi težavami prebija v evropsko skupnost, pomeni zanikanje narodnih koristi, kot so ga zagrešili duhovni očetje te stranke med NOB, ko so sprejeli orožje iz rok okupatorja.“

Prav ta odločitev v pokončnost, vrača stranki zopet legitimacijo zdrave krščanske demokracije pred narodom in demokratičnim svetom, katero ji je izkrivila koalicija s pokritimi komunisti včerajšnje tiranije. Zato se Slovenija s težavami prebija v evropsko skupnost, ker vleče s seboj vse, kar bi moralo biti že zdavnaj na smetišču.

Pa še to: „Duhovni očetje stranke“ so bili v obrambi pred nasiljem in umori partizanov prisiljeni prositi okupatorja za orožje.

„Duhovnim očetom“ partije pa ga je okupator med revolucijo delil v vagonih — papirnice Vevče in Straže pri Novem mestu ter ga prijateljsko izročal ob osmem septembru 1943 z vso instrukcijo in osebnim sodelovanjem.

Še pomnite, „tovariši“?!

IVO ŽAJDELA

Odkritje spominskih plošč in križev

V Zagradcu in v Bevkah
(V Zgradcu postavili nove plošče)

2. 10. 1994 so v Zagradcu blagoslovili nove spominske plošče žrtvam komunističnega nasilja, saj je prejšnje „neznanec“ polomil. Prve plošče, pritrjene na steno zagraške cerkve, so blagoslovili 15. 11. 1992, „neznanec“ pa jih je razbil (verjetno s kladivom) v noči na 21. 8. 1993. Doslej je bilo

postavljenih 84 spominskih plošč, „revolucionarno metodo“ pa so doživele le te v Zagradcu. Pri tej „statistiki“ niso upoštevana nekatera druga spominska znamenja (npr. križi ob grobiščih).

V Zagradcu je napisanih 144 imen (dva še manjkata). Od tega jih je bilo 24 ubitih med vojno, drugi pa po njej. Prv žrtve so partizani odgnali na morišče 15. 5. 1942. To so bili Maks Gydrich (po rodu Avstrijec, ki je delal v zagraški elektrarni), 52-letna poštna uradnica Marija Vrančič in 63-letni poštar Anton Grm (vsi trije s Fužine). Zvečer okoli osmih so vse tri pobrali po hišah, nato pa prignali na Malo Globoko k Skupovim, kjer so hoteli vzeti še dekle Skupkovo Drago, vendar tega niso storili, saj je prihajal partizan Polh, ki je bil njihov znanec in jo je rešil. Isto noč so ujetnike ubili v bližini Orlake ter jih slabo zagrebli, saj so noge gledale ven. Kasneje so jih našli ter prekopali. V grobu so pustili truplo nekega berača, ki so ga takrat ubili skupaj s tremi Fužinarji. Grma so „obtoževali“, da je med svojim raznašanjem pošte vse do Sel pri Šumberku nosil še „drugačno“ pošto. Iz leta 1943 je 9 žrtev, iz leta 1944 pa 12.

Na prejšnji plošči je bil napis: „To so žrtve komunističnega nasilja od 1942 do 1945. Največ od teh je domobrancev, ki so bili mučeni in pomorjeni po vojni.“ Neki domačin je pred postavitvijo nove plošče grozil, da bo razbita tudi ta, če ne bodo popravili napisa, zato je novi napis precej okrnjen in piše le: „To so žrtve od 1942 do 1945, največ domobranci.“ Pogrebno mašo ter blagoslovitev novih plošč je vodil kanonik Vinko Prestor, govore pa so imeli France Perme (Društvo za ureditev zamolčanih grobov), Stanislav Klep (Lipa sprave) in nekdanji domobranec Vinko Zibelnik.

V **Bevkah** na Ljubljanskem barju je spominska plošča z 10 imeni žrtev komunistične revolucije pritrjena na steno pokopališke kapelice. Pet žrtev je bilo ubitih leta 1942, pet pa po vojni. Spominsko mašo ter blagoslovitev plošče (blagoslovili so tudi novo mrliško vežo) je vodil arhidiakon France Vrhunc, govor pa je imel Stane Štrbenk, tajnik Nove slovenske zaveze. Partizani so v Bevkah naredili velik zločin že 25. 5. 1942. Družina Lichtenberg (oče in mati ter osem otrok) je živela v majhni Tavčarjevi hiši ob Ljubljani. Preživljali so se z lovljenjem rib, ki so jih prodajali v Ljubljani. Ker so jim partizani grozili, so hodili spat k sosedom. Pozno ponoči s sobote na nedeljo (v nedeljo bi morala biti v Bevkah birma) je likvidator (to naj bi bil zloglasni Viktor Klobučar-Kragulj) potkal pri Lichtenbergovih sosedih Kaminovih v Krajini, kjer so spali tudi Lichtenbergovi. Ker mu niso odprli, je zagrozil z bombo. Ko je prišel v hišo, je ustrelil 57-letnega očeta Karla, 47-letno mater Jožefo ter najstarejši hčerki Petronelo in Ido. Oče Karol je bil ustreljen v glavo in je zjutraj še govoril, mati je bila zadeta v prsi, Ida je ležala čez prag, Elči je bila nezavestna. Vse štiri so naslednji dan odpeljali v Ljubljano, kjer so jih 29. 5. 1942 pokopali. Tisto noč so Lichtenbergovo hišo izropali. Šest otrok je kasneje

odšlo k sorodnikom nekam v Italijo (ko so pripravljali spominsko ploščo, niso mogli izvedeti, če kateri kje še živi). Vsi, s katerim sem se pogovarjal, menijo, da so Lichtenberge ubili zato, ker so jim bili napoti, saj so tam čez v krimske gozdove kasneje vozili opremo, ki so jo razkladali iz italijanskega vagona na Drenovem Griču (tam so zato ubili postajenačelnika). Za nameček so Lichtenbergovo in Kaminovo hišo 18. 7. 1942 zažgali Italijani.

Janeza Veharja so ubili (zadušili) 15. 7. 1942 na domačem skednju, kjer je spal. Vzrok naj bi bil ta, ker jih je pred tem v gostilni Pri Birtu v Bevkah kritiziral. Kasneje so terenci raznesli govorico, da se je zadušil sam z bonbonom. V revščini je ostalo šest otrok, saj je mati umrla že prej. Veharjeva hiša stoji tik pod barjanskim osamelcem Kostanjevico. V njej naj bi bila v mladem smrečju (okoli 200 metrov od jezera Mali plac proti Logu) dva grobova, kamor so terenci z Loga prignali in ubili dve osebi.

Razbili spominsko ploščo v Ladri

V noči na 7. avgust 1994 je neznanec poškodoval spominsko ploščo v Ladri pri Kobaridu. Ta stoji ob cesti proti Kobaridu, na njej pa piše: „Tukaj je bil 20. 7. 1944 od partizanov ustreljen Franc Sovdat, Ladra 6.“ 54-letnega Franca Sovdata, očeta šestih otrok, so hoteli ugrabiti že tri dni prej, vendar se jim je med prerivanjem v domači hiši iztrgal in ušel.

Označene so z jedrnatim napisom „Žrtvam komunističnega nasilja 1941—1947“. Kot prvo žrtev so partizani novembra 1941 ustrelili Antona Kneza iz Perovega, vratarja v tovarni Motovz in Platno. Partizani so s tovarne odnašali material, Knez pa je kot vesten vratar temu nasprotoval. Ustrelili so ga na delovnem mestu. Alojza Šemeta s Spodnjega Blata so leta 1942 ustrelili vpričo žene, ko sta na travniku sušila seno (ostali sta dve hčerki). Avgusta 1942 so na poti z Zgornje Slivnice ugrabili Antona Križmana iz Gosuplje in Antona Cimpermana iz Jerove vasi ter ju ubili nekje pri Polici. Šla sta kupovat teličke, partizani pa so ju obdolžili, da vohunita. Janeza Ahlina iz Jerove vasi so leta 1942 ustrelili iz gozda na železniški progi med Ivančno Gorico in Radohovo vasjo, kjer je delal kot progovni delavec. 53-letnega Ivana Zupančiča iz gatine so leta 1942 ugrabili na domu in potem ubili..

Najveljši davek je dala družina Bajželj iz Stranske vasi: očeta in štiri sinove (dva ubita ob turjaški tragediji leta 1943).

Mašo je vodil stiški opat dr. Anton Nadrah, govor pa je imel Rudi Rome, predsednik skupščine občine Grosuplje. Povedal je nekaj podatkov za grosupeljsko občino. Doslej so odkrili 16 znamenj (manjka le še v Višnji Gori). Vojna in revolucija sta zahtevali 1.610 žrtev na protikomunistični strani (na

komunistični strani 826 žrtev). Od tega jih je bilo leta 1942 ubitih kar 150, od leta 1942 do konca vojne 160 vojakov in civilistov, po koncu vojne pa 1.302. Domnevno je v okolico Grosuplja več grobišč: v Kamni gorici, kjer so ujeti Nemci in domobranci branili vojaške objekte, potem pa naj bi jih pobili; Smrekec, gozdiček južno od Grosuplja, kjer naj bi ubijali med vojno; Stohan, gozd blizu Spodnjega Blata, kjer naj bi ubijali po vojni.

V **Dolenjem Logatcu** je na spominskih ploščah 79 imen (pri petih so zaradi nestrinjanja sorodnikov vklesali le letnice rojstva in smrti), od tega jih je bilo po vojni ubitih kar 75. Zadnja leta se je precej pisalo o domobrancih, ki so po

Zlata
imena
logaških
mučencev

koncu vojne niso umaknili na Koroško, poleti 1945 pa so se šli prijaviti „novim oblastem“ v Logatcu. Za veliko večino je izginila vsaka sled. Govorilo se je o „Korenčevi klavnici“, komandi mesta, ki jo je vodil Jože Jeršin, o nekdanjih breznih, kjer naj bi ubijali domobrance ter o tem, da so jih večino odpeljali v Ljubljano.

Med vojno (14. 1. 1943) so partizani ubili dimnikarja Jožeta Kralja, potem ko so ga ugrabili na Ravniku. Ivan Musec, Anton Urbas in Stanislav Zdovc so pred koncem vojne zapustili logaške domobrance, terenka Vera Tršar pa jih je potem spravila na Planinsko goro k partizanom, kjer je za njimi izginila vsaka sled. Milan Kobal je s prijatelji v začetku aprila 1945 odšel k domobrancem v Postojno, ti pa so ga poslali v Trst. Tam so ga partizani kot ranjenca dobili v bolnišnici, nato pa nenznano kje ubili.

Mašo je vodil arhidiakon Ivan Merlak, govore pa sta imela Pavel Kogej (Nova slovenska zaveza) in domačin Franc Maček, župnik v Trziču.

V Logu pri Vipavi so ob tamkajšnji cerkvi postavili spomenik z napisom „Zamolčanim žrtvam vojnega in poveljnega nasilja na Vipavskem“ ter „Mati - domovina - Bog“. Imen niso vklesali, ker jih še zbirajo, in bodo to storili kasneje. Govori se o kosteh, ki so jih našli ob melioraciji pri Lokavcu...

Mašo je vodil koprski škof Metod Pirih, govor pa je imel Justin Stanovnik (NSZ).

Na Lajšah nad Cerknim je koprski škof Metod Pirih blagoslovil temeljni kamen za kapelico, ki bo tam stala v spomin pobitim 3. 2. 1944: cerkljanskima kaplanoma Ladu Piščancu in Ludviku Slugi ter dvanajstim drugim Cerkljancem (na smrt so jih „obsodili“ petnajst, vendar se je enemu uspelo rešiti iz brezna).

Projekt za svetišče je izdelal arhitekt Milan Božič, predsednik idrijskega izvršnega sveta. V temeljni kamen so vzdali listino, ki jo je podpisal tudi prisotni predsednik skupščine občine Idrija Janez Podobnik. Svetišče bo v obliki svisli, saj tam še stojijo ostanki svisli, kjer naj bi „obsojenci“ prebilili zadnjo noč. V notranjsoti bo bel oltar, znamenje nedolžnosti. Proti breznu bodo vodile stopnice s križevim potom, v začetku poti bo simnolično ležeči križ, na koncu pa pokočni (vstali).

25. 9. 1994 je bila spominska maša (kot že nekaj let zapored) tudi ob Krimski jami nad Borovnico.

Genocid v Globodolu, Stični, Grosuplju, Dolenjem Logatcu

25. septembra 1994 so blagoslovili spominske plošče žrtvam komunistične

revolucije v Stični, v Globodolu pri Mirni Peči, v Grosuplju in v Dolenjem Logatcu.

Na ploščah v Stični, pritrjenih na pokopališko kapelico, je napisanih 82 imen (štiri manjkajo, med njimi revni sestri potovki 73-letna Frančiška in 60-letna Julijana Žnidaršič iz Gorenje vasi, ki so ju ubili v Bojanji hosti). Jožeta jeriča (r. 1887) iz Mekinj so partizani ustrelili že 20. 10. 1941. Morilec je prišel podnevi v hišo ter ga ustrelil na peči. Do srede maja 12942 je bilo prebivalstvo kolikor toliko enotno, 14. maja pozno ponoči pa so prišli partizani do številne družine Janežičevih v Stični. Pred vrati so ustrelili 22-letnega Alojzija samo zato, ker ni hotel v partizane. Smrtno zadetega je vzela mati v naročje in zmolila sta zadnje molitev, potem je umrl. Morilci so odšli do Janežičevih v Gabrje, kjer so iz kleti (kamor se je pred njimi skrila) za lase privlekli 21-letno hči Marijo ter jo pred hišo ustrelili. Ta zločina sta Stično z okolico usodno razcepila. 16. 5. 1942 so umorili 64-letno potovko Marijo Ceglar iz Gabrja. Isti mesec so v Bojanskem borštu ustrelili Franca Korošca s Studenca (bil je zastopnik zavarovalnice, doma s Kapele na Štajerskem). 4. 7. 1942 so na domu ugrabili in ubili očeta več otrok Antona Zupančiča iz Stranske vasi.

Poleti 1942 so se lotili še drugih revežev in beračev. 1. 8. 1942 so ustrelili 64-letnega Jožeta Erjavca, nato pa še njegovega 56-letnega brata Franca ter 27. 8. 1942 že omenjeni sestri Frančiško in Julijano Žnidaršič iz Gorenje vasi. 8. 8. 1942 so doma ugrabili ter v gozdu ubili Ivana Groznika iz Gabrja. Ko so ga gnali, je nekdo videl, da je bil tako pretepen, da mu je del rame visel v stran, moral pa je popiti tudi liter žganja. Nekomu naj bi se zameril, ker je kupil voz, ki bi ga on rad. Zapustil je ženo z otrokom.

15. 8. 1942 ponoči so z Vira odvedli Jožefa in Frančiško Fatur ter njunega 14-letnega sina Rudolfa. Starša so ubili pri Hrastovem Dolu, sin pa jim je moral lupiti krompir, kasneje pa so ga neznano kje ubili. Partizanom se je pridružila 18-letna hči Frančiška in pri njih tudi padla. Po pripovedi domačinov naj bi šlo pri poboji te družine za osebne zamere, pobil naj bi jih domačin.

Na ploščah je napisanih tudi devet duhovnikov in redovnikov. Med njimi pater Placid Grebenc (samostanski oskrbnik v Stični), ki so ga ustrelili 24. 10. 1943 pri Grčaricah. Patra Bonaventuro Herga so partizani ustrelili 12. 2. 1944 na Momolju pri Litiji, brata Marka Hočeverja so ubili v gozdu pri Grosupljem, ko se je vračal iz Teharij. Ignacija Nadraha (strica sedanjega stiškega opata) so leta 1947 ubili z železno palico v Puščavi na Pohorju, ko je šel zjutraj iz župnišča proti cerkvi.

Mašo je vodil opat dr. Anton Nadrah, govor pa je imel predsednik občine Grosuplje Rudi Rome.

V Globodolu pri Mirni Peči je na spominskih ploščah na steni podružnične

cerkve zapisanih 54 imen žrtev iz druge svetovne vojne in 10 iz prve. Žal je napis „Žrtve druge svetovne vojne 1942-1946“ precej pomanjkljiv, čeprav sta med žrtvami napisana tudi (edina) dva partizana iz globodolske kotline. Naj omenim še to, da sem za globodolsko slovesnost izvedel po naključju, ko pa sem se pogovarjal z enim izmed organizatorjev, mi je ves čas dopovedoval, naj poročilo napišem tako, da bo v redu oziroma naj bom previden. Čemu ta strah? Komunisti so ga lahko samo veselili.

Število žrtev je zelo veliko, saj gre le za tri vasi: Gorenji, Srednji in Dolenji Globodol. Kot prvo so partizani 10. junija 1942 v gozdu pri Globočici za Malim Vrhom ubili Jožefo Kolenc, ki je kasneje niso prekopali (najbi bila blizu Italijanom). Med žrtvami je tudi petčlanska družina Pust z Šmavra (starša, dve mladoletni hčerki ter stara mama, ki je 24. 12. 1943 zgorela v svoji hiši, vžgani zaradi navzkrižnega ognja med partizani in Nemci. Deset Globodolčanov je padlo kot domobrancev med vojno, 30 pa jih je bilo pobitih po vojni, od tega precej potem, ko so se po skrivanju oglasili oblastem; za njimi je izginila vsaka sled. Še prej, leta 1942, so Italijani mnoge odvedli na Rab, kjer so nekateri umrli.

Alojza Pusta so kot izpuščenega domobranca še 1. 1. 1946 ugrabili na poti pri Rdečem Kalu, ga mučili in umorili v gozdu Veliki hrib (našli so ga na veliki petek). Izgube so bile strahotne, saj je kar šest žena ostalo brez mož in 29 otrok brez očetov.

Mašo je vodil domačin Anton Pust (junija 1942 mu je letalska bomba ubila starše, ostalo je šest otrok), med kulturnim sporedom pa so govorili domačin Marijan Rozman, Franc Ambrožič, predsednik KS Mirna Peč, Brane Kirn, podpredsednik novomeške občine, in Stane Štrbenk, tajnik Nove slovenske zaveze.

V Grosuplju so spominske plošče pritrdili na steno cerkve, na njih pa je zapisanih 69 imen (od tega sedem žrtev bombardiranja 20. 4. 1945).

V kamen vklesana bolečina tudi v Cerknici

Na treh marmornatih ploščah, pritrjenih na steno pokopališče cerkvice sv. Janeza Krstnika v Cerknici, je izpisanih 79 imen domačinov, ki so „umrli nasilne smrti na protikomunistični strani v času državljanske vojne v letih 1941-45“. Molitveni spomin z mašo je vodil nadškofijski kancler in kanonik Franc Vrhunc; z njim so bili somašniki okoliških župnij, med njimi domači župnik Jože Vidic ter dekan Janez Kebe.

Domačina Anton Mihevc ter Ivan Ileršič sta k spominskim ploščam položila venec, mešani cerkveni zbor je ubrano zapel pesmi Psalm, Domovina ter

zapel cerkveno Marija, mati moja, Boris Kralj je občuteno recitiral iz zbirke Balantičevih in Simčičevih pesmi, govorili pa so Janez Okoliš (cerkniški župan), Tine Velikonja ter Vincenc Udovč.

Mrtvemu bataljonu

Iz govora V. Udovča ob odkritju spominske plošče v Cerknici

Nahajamo se ob vznožju mogočne Slivnice, ki zre na nas, ko tukaj mislimo nazaj, na medvojni in povojni čas, ko se je mnogo zlega zgodilo prav tu okoli nje.

Ko danes tukaj v Cerknici simbolno pokopavamo pripadnike slovenske domobranske vojske in civiliste te fare, smo pred tem že opravili te svečanosti v krajih Notranjske: pri Sv. Trojici, Rakeku, Begunjah, Sv. Vidu in na Blokah, je prav, da povemo, kdo so bili ti fantje in možje, kaj so bili in kakšno nalogo so imeli v oboroženih formacijah Vaških straž in kasneje v domobranski vojski.

To so bili v glavnem fantje kmečkega stanu, vzgojeni v krščanski etiki, marljivosti. Vraščeni v svoj košček domače zemlje. Take jih je doletela vojna, ko so kmalu bili prisiljeni prijeti za orožje. Toda večina poštenih ljudi se je držala ob strani vedoč, da še ni prišel pravi čas za upor proti okupatorju. Zavedajoč se po nepotrebnem ogromnih človeških žrtev, kajti v tistem času je bil okupator na višku svoje moči. Komunistom je taka abstinenca ljudi celo ugajala. Zakaj? Zato, da bi jih lažje očrnili in jih kot take likvidirala. Spomnimo se samo Kardeljevega pisma Mačku. Spričo te vizije je imaginarna — namišljena — OF pričela moriti te ljudi in z njimi polniti kraška brezna...

Zaradi nasilja se je moralo to, zaznamovano ljudstvo, pričeti braniti kakor je vedelo in znalo. Fantje in možje so bili na ta način prisiljeni braniti sebe, svoje, svoj domači krov in cele vasi. Od tod — Vaške straže.

Kasneje po kapitulaciji Italije, so se preoblikovali v vojaško formacijo, to je v Slovensko domobranstvo kot regularno vojsko. Državljanska vojna je po zaslugi rdečih prišla do polnega izraza.

Z razvojem dogodkov se je pokazalo, da prvotno zamišljena domobranska vojska ne bo kos nasprotnikovi strani, kajti ta je z lahkoto manevrirala med domobranskimi postojankami, jih napadala in celo uničevala. Spričo tega je domobranska stran ustanovila določeno število gibljivih udarnih enot, ki so bile stalno za petami nasprotniku, ga vznemirjale in uničevale. Nastali so udarni bataljoni. Eden teh je bil ustanovljen tu, na Rakeku, leta 1944 za področje Notranjske. V to udarno enoto so bili poklicani prvenstveno fantje cerkniške kotline, Rakeka, pa fantje iz Menišije, s pogorja Sv. Vida. Sv. Trojice,

Blok, Loške doline, sv. Urha in fantje z Dolenjske. Za poveljnika je bil imenovan stotnik Lehman, katerega je pozneje nadomestil stotnik Vuk Rupnik.

Takoj po formiranju udarne enote, so pričeli s čiščenjem nasprotnika okoli Rakeka. Njihov akcijski delokrog se je neprestano večal. Od tedaj nasprotnik, kljub stalnim menjavajnjem njihovega poveljniškega kadra, ni mogel več držati ravnotežja s fanti te enote. To lahko beremo celo v nasprotnikovi literaturi izpod peresa F. Strleta. Naléti te udarne enote so postajali tako siloviti, da so že do srede januarja 1945 izrinili vse večje nasprotnikove formacije iz Notranjske. Notranjski odred, ki je imel domicil prav tu, se je moral zateči v dolino Čabra na Hrvaško. Fantje bataljona so relativno hitro in častno izpolnili njim zaupano nalogo. Jasno je, da tudi po tem častnem dejanju niso držali križem rok. Hodili so pomagat tako na Dolenjsko kot na Primorsko. Pisali so tudi tam svojo zgodovino, z lastno krvjo, tako ob Krki, v Beli Krajini, snežniških gozdovih, idrijskem kotu, Angelski gori, Trnovskem gozdu in drugod. To so bili dolgi — nenehni — pohodi z boji vmes. Človek bi se vprašal, kako je bilo mogoče prenesti te napore? Toda v samozavesti in navdihu za: Boga - narod - domovino, so vse to prenašali in prenesli. Od povsod so se vedno vračali z novo zmago. Prijel se jih je sloves: „Nepremagljivi!“ Spričo tega so bili ponos slovenskega domobranstva in zgled hkrati. Zato so ti disciplinirani fantje jeklenih mišic in duha, mirno čakali tako želeni konec vojne. Nasprotnik je z ozirom na nenehne poraze na bojnem polju ubral drugačno strategijo. Poklical je na pomoč ves Balkan, pa horde vojakov iz ruskih savan, sibirskih tajg in mongolskih step. Boj s tako številnimi nasprotniki ni bil samo boj Davida z Goljatom, marveč Davida z mnogimi Goljati. Zavaljo take nastale situacije je seveda glavno poveljstvo odredilo umik. Umik za nobeno vojsko ni prijazen. S težkim srcem so ti fantje Runikovega udarnega bataljona tiste noči iz 3. na 4. maj 1945. leta zapuščali Cerknico in te lepe, nepozabne kraje, deželo poštenjakov, zdravih in ponosnih ljudi. Do včeraj zmagoviti, a tudi to noč še neporaženi, so se na povelje umikali od tod na ljubljansko Barje in od tam skozi Ljubljano proti Karavankam. Ob prihodu v dolino Drave so morali namesto počitka zopet v boj. V boj poslednji, da bi oteli ves tisti živelj, ki je tam nemočen čakal, prikovan in ni mogel čez Dravo. Nasprotnik namreč je že sklenil obroč in jih prestregel. Boj je bil kratek toda oster... Ponovno so se ti fantje izkazali in v silnem naletu porazili nasprotnika. Za ceno svoje krvi in življenj so razbili obroč pri Dravi in pot je bila prosta...

Po končanem boju so z drugimi četami zavzeli ustrezne položaje ter tako ustvarili dovolj širok kordon za nemoten prehod Drave v celovško kotlino. Po nekajdnevnem prehajanju preko Drave vojaštva in civilistov, so se še sami premaknili k mostu, se zbrali in skupaj zmagoslavno zapeli domobransko

pesem: Pest jeklena, srce vroče — narod naš umreti noče!

Ovenčani slavnih zmag so samozavestno in pokončno prečkali Dravo ter smelo zrla zaveznikom naproti. Toda onkraj Drave jih je čakalo novo razočaranje. Tem, ki naj bi bili zavezniki, so morali odvreči orožje. Temu je sledilo neprijazno spremstvo v celovško kotlino, v Vetrinj.

Po nekaj tednih so ti fantje z drugimi vred doživeli novo usodno poslednje razočaranje. Misleč, da bodo šli v Italijo, so bili poslani nasprotnikom v domovino. To je bila prevara. Anglosasi so spet pokazali vse svoje nečedne lastnosti...

Sedaj razorožene in nasprotniku prodane, so se ti zaradi prejšnjih porazov najkruteje maščevali. Maščevali s tem, da so jih na najbolj poniževalen in barbarski način mučili in pomorili.

Ti vojaki so umirali in umrli **ponosno**, nam v čast in nasprotnikom v zavist! Danes imena teh borcev beremo na teh ploščah vrednih spomina!

Najsklenem svojo misel z besedami: Ni jih premagal sovražni meč, premagala jih je **prevara!**

Večna jim slava!

Cerknica, 22. maja 1994

Vojak Rupnikovega udarnega bataljona

Spominski križ trem sestram na Ključu

16. 10. 1994 so sorodniki s pomočjo Društva za ureditev zamolčanih grobov na Ključu pri Dobrovi ob grobu treh sester postavili spominski križ.

Grob Marije (r. 1920), Ivanke (r. 1923) in France (r. 1924) Skopec iz Stranske vasi je le dvajset metrov pod nekdanjim partizanskim taboriščem na Ključu. Partizani so ponje prišli zvečer 27. aprila 1942, naslednji dan pa so jih v taborišču ustrelili. Njihova „krivda“ je bila taka, kot je bila „krivda“ večine žrtev komunistične revolucije takrat: „sodelovale so z okupatorjem“. Da bi bila tragedija Skopčeve družine še večja, so brata ustrelili leta 1945, verjetno nekje pri Hrastniku.

Križ sta blagoslovila Anton Golob in Danijel Koštrun, dobrovski in polhograjski župnik. Zbranim sta nekaj besed povedala Franc Perme (Društvo za ureditev zamolčanih grobov) in Vinko Zibelnik, ki mu je uspelo, da je letos spomladi odkril grob. Poizvedovanje se je začelo leta 1992, po odkritju spomenika žrtvam revolucije v Dobrovi. Pomoč mu je najprej ponudil neki borec, vendar

si je kasneje premislil, potem se mu je javil nekdo drug, mu pokazal neko mesto, vendar se je kasneje izkazalo, da tam ni nič. Nazadnje se je pojavila še tretja oseba, ki mu je pokazala grob, za katerega je izvedela od svojega prijatelja, ki je bil priča poboja.

V taborišču na Ključu ali v njegovi okolici so partizani leta 1942 pobili več ljudi, ki so jih prignali iz bližnjih vasi. 13. 6. 1942 so tam ustrelili Toneta Mravljeta, ki so ga eno noč prej ugrabili v domači hiši na Brezovici (med ugrabitvijo so v hiši pobili njegovega očeta ter dva brata). Karel Leskovec je v svoji knjigi **Križpotja** zločin, ki je imel kasneje velik odmev, precej podrobno opisal, za ustrelitev Toneta Mravljeta pa je uporabil naslednje besede: „Zvečer ob sončnem zahodu so ga odpeljali na hrib nad taboriščem. Pok iz pištole je pomenil, da se je za vedno umiril.“ Leskovec v svoji knjigi navede še celo vrsto drugih pobojev leta 1942 na Ključu (opisuje tudi druge poboje po vaseh Polhograjskih dolomitov), med njimi skupino fantov iz Podlipe. 17. 8. 1942 so v taborišču ustrelili brata Janka in Zdravka Novaka z Brezovice (maja 1945 so od doma odvedli še očeta Janeza ter ga neznano kje ubili), Vinko Sever pa jim je takrat ušel ter kasneje pokazal grob, tako da so maja 1943 Novakova prekopali. Treba je poudariti, da pri Novakovih dveh ter Mravljetovih ni šlo za nikakršno izdajstvo, ampak za čisti ideološki zločin. Takrat so partizani s svojo revolucijo v Polhograjskih dolomitih pobili veliko povsem nedolžnih ljudi: 14. junija 1942 so v Horjulu pobili Bastičeva dva, 22. 11. 1942 pa kar devet članov Hudnikove družine s Hruškovega, 3. 6. 1942 ponoči pa so v Mačkovem grabnu vpričo žene in otrok ustrelili Franca Češnovarja (Matocka), v Dolenji vasi na pragu domače hiše Blaža Dolenca (r. 1881), Leopolda Kuclerja (4. 1891), očeta sedmih otrok, 78-letno Skodnico (Jedrt Majer) ter Marijo Plestenjak (r. 1881) iz Dvora, staro Boštjanko, Rudolfa Šuligoja, Marijo Potrebujes itd. Ponoči 20. 11. 1942 so v smrt odgnali kar sedem ljudi iz Zaklanca (očeta, mater ter dve hčerki Dolinar; mater ter hčerko Zalaznik in Marijo Fajdiga).

Spominski križ na Mačkovcu

30. oktobra 1994 je Društvo za ureditev zamolčanih grobov na Mačkovcu nad Robom postavilo spominski križ žrtvam, ki so jih partizani tam pobili 27. oktobra 1943. Križ je blagoslovil ribniški dekan Maks Ipavec, krajša nagovora pa sta imela Franc Perme in Vinko Levstik.

Maškovec je gozdnat odročen predel, na katerega se pride s severa iz Krvave Peči, z vzhoda z Roba, z juga z Bloške planote čez Lužarje, Narede in Mohorje, na zahod strmo pada v sotesko Iške, na vzhodu pa v Robarsko dolino. Odročnost je bila torej zelo pripravna, da je območje pripadlo partizanom. Po tistih krajih in vaseh sta spomladi in poleti počenjala zločine Zdravko Prebil-Abi in Jože Kamnikar-Arti, ki sta že marca 1942 dala ustreliti in vreči v brezno

na Mačkovcu osem italijanskih karabinjerjev, odkoder se je eden rešil. Široko brezno so v začetku sedemdesetih let zasuli z razžagano bukovino in kamenjem in čezenj naredili gozdno vleko. Abi in Arti sta sodelovala pri poboju šestnajstih Romov v Boncarju pri Sodražici 29. 5. 1942. V bližnjih Purkačah so partizani že 2. 11. 1941 ubili za domačim skednjem Toneta Leniča, očeta šestih otrok.

Proletarska udarna četa in dve četi Šercerjevega bataljona so 10. 5. 1942 blizu tabora v Gabrju na Mačkovcu naleteli na skupino Romov z dvema paroma konj. Obtožili so jih vohunstva in nekje na Mačkovcu deset pobili. V svojem glasilu Krim je Šercerjev bataljon navedel: „Likdivirali smo tudi 56-člansko organizirano cigansko vohunsko in romarsko tolpo, ki je dalj časa ustrahovala prebivalstvo na našem ozemlju“, vendar kraj poboja ni naveden. Domnevno so pobiti Romi končali pometani po pobočju nad Iško, za križiščem ceste na Pragozdu, ki pride z Roba in se spušča v Iško. Tam blizu, ob enem od zgornjih ovinkov spuščajoče se ceste proti Iški so partizani junija 1942 v apnenici ubili Lojzeta Seljaka iz Lovranovega pri Sv. Trojici. Ko sem bil 8. 6. 1992 tam, so bili ob apnenici ostanki rož in sveč. Partizani so se pred pobojem z Romi zadržali v vasi Mohorje, kjer so jim dovolili, da so domačini dali hrano, neka Romka pa je na pragu Jernejčeve hiše igrala na kitaro, ob sebi pa je imela otroka. Takrat so bile v Mačkovcu pobite romske družine z otroki vred. Streljal jih je Zgonc (Mrzлак) iz Sela. Naj ob tem zapišem še to, kar so mi domači povedali. Kmalu ob vhodu v Mačkovec od bloške strani, za križiščem Pragozd, so domačini v dolinici levo od ceste še nekaj časa po vojni videvali na žico obešene kosti nesrečnikov, ki so jih tam partizani obesili.

Po kapitulaciji Italije septembra 1943 so partizanske enote vse svoje sile usmerile v boj proti vaškim stražam, ki pa so bile nevesče bojevanja, saj to ni bil njihov cilj. Povzročili so tragedijo Turjaka in Grčaric. Preživele vaške stražarje in četnike iz Grčaric so zaprli v Kočevju (konec septembra 758 mož) in v Ribnici (350 mož). Pridružili so jim vaške stražarje, ki so jih ujeli na Blokah ter v loški in cerkniški dolini. Partija je v Kočevju takoj po tako imenovanem Kočevskem zboru organizirala sodno farso (tako imenovani kočevski proces), od 9. do 11. oktobra 1943, kjer je „obsodila“ na smrt 16 kontrarevolucionarjev. Obsojence so 19. oktobra likvidirali v Mozlju. Sredi oktobra sta Franc Prikovič-Čort in Marko Vrhunec po hitrem postopku poslala na morišče v Mozlju in Jelendolu čez 300 ljudi. Zaradi nemške ofenzive (v Kočevje so prišli 24. oktobra) so partizani 54 jetnikov iz Grčaric nagnali v Medvedjekov gozd, kjer so jih v začetku novembra večino pobili. To grobišče je še vedno neodkrito.

4. bataljon Tomšičeve brigade je 26. oktobra 1943 odgnal iz Ribnice 45 ujetnikov. Gnali so jih prek Lužarjev, nekje pred Mačkovcem pa jih je prevzela Loška brigada. Ujetnike so imeli zaprte pod Naredovim kozolcem

v Mohorjah. Od tam so jih 27 oktobra odgnali v Mačkovec. Oseba, ki je bila priča poboju, je povedala, kako je France Repež z Dolenjega Jezera rekel Janezu Mestku: „Kaj to gonimo, kar tu jih pospravimo.“ Rekel je tudi, da jih ne bodo streljali, saj bodo strelivo še potrebovali. Kasneje je bilo slišati izgovore, da jih niso streljali zato, da jih ne bi slišali Nemci, vendar domačini pravijo, da je bilo to le izgovor. Repeža, ki je bil doma iz Dolenjega jezera, so kasneje sami likvidirali, ker so se ga bali; Mestek, prav tako doma iz Dolenjega jezera, pa je bil delomrznež, in je bil ubit pri Cajnarjih (tam je s partizani pijančeval, mimo sta prišla dva domobranca iz Borovnice, ki sta šla k svojim družinam na obisk, naletela nanje ter vse pobila).

Ujetnikom so pod Tolstim vrhom dali v roke krampe in lopate ter jih v globeli pod cesto silili, naj si skopljejo jame. Ker tega niso hoteli početi, jih je France Repež začel pobijati z nožem. Rezal jim je vratove ter jih zabadal. Drugi so jih tolkli s krampi in lopatami. Priča Tone Krašovec iz Dolenjega jezera pravi, da je bilo strašno mesarsko klanje, z vpitjem in hropenjem razmesarjenih in umirojočih ujetnikov. Nekaterim je v vsesplošnem morilskem vrtincu uspelo pobegniti. Priča pripoveduje, kako sta dva ujetnika začela bežati. Pogledal je proti drugemu stražarju in videl, kako se je obrnil vstran. Enako je storil sam. Videl je skočiti še enega. Ušel je tudi Debevec (Janežov) iz Begunj. Med ujetniki je Krašovec spoznal šest ljudi. Nadučitelja Vinka Skubica (r. 1907, očeta petih otrok) in Jožeta Ronka (r. 1881) iz Cerknice, brata Jožeta in Viktorja Šviglja iz Dolenjega Jezera, Ivana Krašno (r. 1889) iz Dolenje vasi, očeta treh otrok, hči Ivanka (r. 1923) so leta 1942 partizani ubili na Križni gori, sin pa je zoglenel v skladišču goriva v Cerknici ob razpadu Jugoslavije) iz Dolenje vasi ter Jožeta Ponikvarja iz Cerknice, ki pa ga je rojaku Tonetu Meletu uspelo rešiti, zaradi česar je bil kasneje močno „zaznamovan“. Ta je rešil tudi Anico Obreza iz Cerknice, ki živi v Kanadi. Ivan Ileršič pravi, da so bili ujetniki ogrnjeni z dekami in da so se pred pobojem pozdravili z nadučiteljem Skubicem. Preživel je tudi Jernej Telič iz Starega trga pri Ložu, ki se je potuhnil (pred nekaj leti je umrl v Argentini). Stražar ob poboju je bil tudi Jože Drenik iz Cerknice, pobijal je tudi Ludve Zakrajšek (Blažičev) iz Cerknice (pred nekaj leti je umrl na Jesenicah), komandir Loške brigade pa je bil neki Gedžo.

Jame za pobite niso skopali, zvlekli so jih na tri kupe in pokrili z vejami. Ker so bili ubijalci zelo krvavi, so nekatere ubite slekli in se preoblekli. Nekaj kasneje so šli domačini po cesti in opazili, da je vsa krvava, zaradi česar so se obrnili. Nekaj nad cesto so imeli partizani barako, tik nad cesto pa je še danes vidno brezno, v katerem so bili še v začetku sedemdesetih let vidni ostanki pobitih. Ko so v začetku sedemdesetih let gozdni minerci tam delali gozdne vleke, je bilo na mestu morišča polno razmetanih kosti. Gozdarji so drevje podirali kar po kosteh, prek pa sta bili speljani tudi dve vleki.

Kdo so bili pobiti ujetniki? Po kapitulacije Italije in po padcu postojank vaških straž v Begunjah, v Loški dolini, v Novi vasi in drugod tam okoli so partizani vse vodilne ljudi in tiste, ki so jih imeli terenci zaznamovane, odpeljali s tovarnjaki v Kočevje in Ribnico. Tamkajšnje postojanke so se predale po obljubah partizanov, da ne bodo nikomur nič naredili. Mnogi od teh so bili pobiti v Jelendolu (Franc Rot iz Župnega, Alojz Maticič iz Begunj in Jože Vojska, komandant postojanke v Begunjah). Med njimi je bilo veliko starejših mož, očetov družin z več otroki in tudi nekaj žensk.

Še nekaj drugih žrtev z Mačkovca: Jože Rot iz Župnega je bil star 54 let in oče petih otrok, Andrej Purkat z Gornjih Otav je bil oče sedmih otrok, Jože Štritof s Kranjč je imel tri otroke, Lojze Stržiščar iz Begunj je imel sedem otrok (njegov sin je dekanu Ipavcu pred slovesnostjo dal molitvenik, ki ga je oče imel pri sebi, ko je bil umorjen; kasneje pa mu ga je po pošti poslala neznan oseba), Anton Obreza iz Selščka, oče treh otrok, Janez Debevec, oče treh otrok, Anton Žnidaršič, oče štirih otrok, Jnez Žnidaršič, oče štirih otrok, vsi trije iz Bezuljaka, Slavko Cimperman iz Topola, Janez Bonač, Vinko Hiti, Ivan Otoničar, Alojz Škof iz Dolenje vasi (r. 1900, oče treh otrok), brata France in Stanko Laz z Velikega Vrha, France Žurga s Studenca, Janez Baraga iz Fare, France Škrabec iz Nemške vasi, Lojze Turk iz Topola, Anton Car, France Ruparčič, oba iz Retij, Janez Rojc in Alojz Košir, oba s Hriba, Jože Zbačnik iz Malega Loga. Jože Škrklj iz Retij je bil privezan k smreki, klavec pa mu rekel, da bo prišel na vrsto naslednji dan. Stražil ga je 16-letni sosed Jože Debeljak. Škrklj ga je prosil, naj ga odveže, nakar sta oba pobegnila in kasneje postala domobranca.

Na Mačkovcu je bila ubita tudi Ivanka Zalar s Kranjč, 23-letno dekle, ki so ji Italijani leto prej ubili dva brata. Bila je služkinja, prišla je domov pomagat materi. Ker je imela v Ljubljani stvari, je šla ponje. Ko se je vrnila čez nekaj dni, sta v mraku prišla dva partizana in ji ukazala, naj gre z njima. Za spremstvo si je vzela sosedovo punčko Antonijo Korošec (bila je namreč že tema), kar sta partizana dovolila. Odgnala sta jo v vas Zalo pri Sv. Vidu, kjer so jo v Joškovi hiši zasliševali. Osumili so jo, da je prišla domov zato, da je izdajala. Pozno ponoči so jo spustili in odšle sta domov. Naslednji dan sta partizana spet prišla in ji ukazala, da se pripravi in gre z njima. Ko je odhajala, je mati v joku vprašala, kam jo peljeta. Dobila je odgovor: „Ker jočete, že veste, kam gre!“ Dva dni so jo imeli zaprto v Novi vasi, potem pa so jo z drugimi ubili na Mačkovcu. Njena sestra iz Raven na Blokah je kasneje od nekega partizana izvedela za grobišče na Mačkovcu. Odšli so tja, spremljal jih je Intihar (Jurmanov) iz Zavrha. Našli so jo pod smreko in jo prepoznali po obleki. Na njej je ležalo nekaj vej. Od nje je ostalo le okostje, le v spodnjem delu je bila še nekoliko ohranjena. V bližini je Jurmanov oče spoznal klobuk, v katerem je vedno hodil k maši k Sv. Vidu Jože Rot z Župnega. Ivankine kosti so pobrali

v leseno krsto ter jo peš odnesli čez globel Iške, potem pa na vozu prepeljali na domače pokopališče v Otave. Ko je Rotova žena izvedela, kje ježi njen mož, se je odpravljala, da bi ga tudi ona prepeljala na domače pokopališče, vendar ji je terenec Tone Rot iz Raven zagrozil, da jih bodo pobili, če bodo to naredili. To je povedal sin Jožeta Rota.

Večino tega sem zapisal 8. junija 1992 v Dolenjem Jezeru pri Jožetu Martinčiču in v Tavžljah pri Lojzetu Tekavcu. Takrat smo bili tudi na Mačkovcu. Tisto leto zgodbe zaradi čistke uredništva Slovenca nisem mogel objaviti. Nekatera imena pobitih sem dobil 30. 10. 1994, po blagoslovitvi križa in spominski slovesnosti na Mačkovcu.

Ob tej priliki mi je Alojz Hiti iz Begunj povedal o žrtvah iz dveh brezen pri Bezuljaku. Že prej sem omenil, da je bil na Mačkovcu ubit tudi njegov 17-letni brat Vinko Hiti (r. 1926).

V Mihčevo brezno so partizani vrgli štiri žrtve. Janez Zalar iz Bezuljaka je bil pri partizanih. Ker je hodil domov, so ga obdolžili, da izdaja, zaradi česar so ga vrgli v to brezno.

27. 7. 1942 je bila zelo viharna noč. Skupina partizanov je vdrla v Hitijevo hišo v Begunjah (kjer je bilo sedem otrok). Najprej so zvezali očeta, potem pa še brata Janeza (r. 1920), predsednika fantovskega odseka v Begunjah in Franceta (r. 1924), najmlajši Vinko (ubit leto kasneje na Mačkovcu) je ušel. Janez se je pognal v beg. Ko so za njim streljali, je bil zadet v tebu, nakar ga je nek partizan na sosednjem dvorišču šestkrat zabodel z bajonetom v vrat, tako da je v dvajsetih minutah izkrvavel. Franceta so odgnali v spodnji srajci v gozd Ržišče (proti Pokojišču) in ga po treh dneh (30. 7. 1942) vrgli v Mihčevo brezno. Čez mesec ali dva je nek domačin ušel od partizanov in povedal o Francetovi usodi. Še isti teden so se fantje organizirali v vaško stražo. 30. 10. 1942 so odšli po Francetovo truplo ter ga potegnili iz 30 metrov globokega brezna. Na njem ni bilo znakov strelne rane. Ko so partizani sredi septembra napadli Begunje, so požgali več hiš, med njimi tudi Hitijevo, tako da je Francetovo truplo nekaj ur pred pokopom moralo ležati na parah na dvorišču.

Drugi dve žrtvi sta mati in hči iz Dolenjih Otav.

Drugo brezno je v Vodiški dolini pri Bezuljaku. Po vojni so skrivači hodili tja po vodo. To so izvedeli partizani ter postavili zasedo. Ko sta nekega julija 1945 prišla tja po vodo Stanko Debevec iz Bezuljaka (oče petih otrok, najmljaša hči se mu je rodila dva meseca po smrti) in Andrej Kranjec iz Dobca (oče enega otroka), so ju ustrelili ter vrgli v brezno. 23. 10. 1994 so kosti Stanka Debeveca pobrali ven ter jih pokopali na pokopališču v Bezuljaku. To so morali opraviti brez pogreba, ker žrtev nima ne državljanstva ne mrliškega lista. To je Slovenija danes!

MNENJA IN DEJSTVA

Janez Janša: „Okopi“, str. 64: Če hočemo razumeti ključna dogajanja v Sloveniji od leta 1941 do jeseni 1944, vštevši zadnji pojav brezobzirnega pohoda dedičev revolucije na vsa pomembnejša mesta v Sloveniji, si lahko kot izhodišče prikličemo v zavest večkrat ponovljeno tezo o avtentičnosti socialistične revolucije jugoslovanskih narodov. Ponavljali so jo komunisti v času informbiroja, pa tudi v času razpadanja Jugoslavije pred nekaj leti in to kot argument, da v Jugoslaviji socializem ne more propasti tako kot v Vzhodni Nemčiji ali Romuniji. To tezo najdemo v zloglasni tajni Oceni situacije politične uprave JLA (Jugoslovanske ljudske armade) januarja 1991 in še marsikod.

Najbolj plastično jo je razložil Stane Dolanc v knjigi Igorja Saviča. Milan Kučan (Ljubljana, Emonica 1993) takole pravi: „Mi imamo srečo, da je bila pri nas avtohtona revolucija, ki ni bila prenešana na sovjetskih bojenitih“... Toda teza o avtentičnosti, izvirnosti socialistične revolucije v svojem bistvu pove predvsem to, da so revolucionarni teror izvajali in vzpostavljali diktaturo partije domači ljudje. V tem je bila bistvena razlika med našo in drugimi vzhodnoevropskimi državami, kjer so najbolj umazano delo opravili sovjetski bajoneti.

Str. 65, istotam: Načelnik OZNE, Ivan Maček-Matija je delal skupaj s svojimi pomočniki dve vrsti seznamov. Seznane tistih, ki so jih brezobzirno pomorili v Kočevskem rogu, Teharjah, Brezarjevem breznu in drugod ter seznane tistih, ki so to umazano delo opravljali.

Str. 66, istotam: V Sloveniji je leta 1945 maščevanje zaukazala država, bolje rečeno državna partija, izvajali pa so ga njeni predstaniki. Zanimivo je, da takrat niso toliko govorili o narodnih izdajalcih (kako bi mogli biti pomorjeni dojenčki v Teharjah narodni izdajalci?!), kot danes, temveč kar odkrito o kontrarevoluciji oziroma reakciji.

Uvodnika Toneta Seliškarja v Slovenskem poročevalcu z dne 26. maja 1945 na sam dan Titovega obiska v Ljubljani, pove vse:

„Maščevanje je postalo program... maščevanje bo segalo do najglobljih korenin. Mi ne bomo posekali samo gnilega drevesa, mi bomo tudi njegove korenine izruvali in jih požgali, in zemljo v kateri je raslo tako drevo, bomo deset klafter globoko prekopali, da ne bo ostalo za takim drevesom najmanjše kali. Če se ne bi maščevali, tedaj bi čez pet, deset let spet razpeli ti potuhnjenci svoja zlokobna razdiralna gesla.“ Tone Seliškar je v samem času dogajanj odkrito in jasno zapisal, da se partija maščuje ne zaradi tega, kar je bilo, temveč zaradi tega, kar bi se še lahko zgodilo. Preventivno in v naprej. Zato

so pobili skoraj vse, ki bi šele lahko postali nevarni.

Str. 68, istotam: Po spremembah v vzhodno- in srednjeevropskih državah po padcu berlinskega zidu in razpadu Sovjetske zveze, je rdeča armada zapustila te države. Z njo je odšla še zadnja sled tistega zla... diktatura.

V Sloveniji pa je celotna garnitura, ki je to naredila in, ki je bila leta 1990 še pri življenju in močeh, ostala tukaj... V tem je avtentičnost socialistične revolucije v Sloveniji, katere posledice še vedno čutimo.

Janez Jerovšek, Slovenec, Sobotno branje, str. 29: „Določen del volilnega telesa misli, da je bilo v socializmu ekonomsko bolje in življenje socialno varnejše, ne vedo pa, da se je ta sistem kot celota, od Moskve do Berlina, Beograda in Tirane, razrušil in da živimo danes na posledicah teh ruševin.

Komunizem je desetletja ustvarjal družbeno lastnino, ki se je izkazalo za konceptijsko in razvojno zgrešeno. To je največja zarota komunizma, ki jo bomo v Sloveniji plačevali še dolgo.“

Ivan Klemenčič, Slovenec, Sobotno branje, str. 34: „Do kakšne absurdnosti lahko privedejo komunistične laži, če se jim nihče ne upre — in demokrati in njihove stranke so jih mirno prenašali, nemara še z občutkom krivde. Protikomunizem ni nikakršen bav-bav, za kar so ga naredili komunisti. Je vrsta demokratične države, posebna oblika boja proti komunističnemu totalitarizmu, kot je protifašizem proti fašizmu, je desideologizacija totalitarizma. Težko je razumeti, da se demokratična stran ne upre tej manipulaciji, saj zabrisuje tudi njeno identiteto.

Vsekakor, niti delne spremembe ne bodo možne, če ne bo prišlo do načelne konfrontacije s komunizmom.

Z vsoto gotovostjo je mogoče trditi, da bo le dekomunizacija Slovenije omogočila nje razvoj in nacionalni razcvet. To drastično potrjuje primer Nemčije. Obe Nemčiji sta začeli iz istih vojnih ruševin, ena iz demokracije, druga iz totalitarizma. Ena je postala po denacifikaciji najrazvitejša evropska država, druga se je v komunizmu borila za obstanek, da jo bo bogati brat stežka rešil.

Slovence bi bilo vprašati na referendumu ali so za model zahodne, ali vzhodne Nemčije. Ali so za demokracijo, ali komunizem. Ali so torej komunisti ali protikomunisti. Druge možnosti v tem trenutku ni!“

Iz političnega komentarja NSZ, št. 14: Moč in nemoč kulture: »Vrednost

kulture se izkaže predvsem v času krize, skozi katero mora od časa do časa vse, kar je živo. Tudi narod. Tedaj se dramatično pokaže, ali si je narod zgradil kulturo, ki je v stanju obvarovati čoveka, ali pa mu dovoli, da ga premamijo ignes fatui — blodni polnočni ognji in se vda utvaram.

Dvakrat v tem stoletju slovenska kultura ni bila kos času... Prvič, ko so nastopili komunisti s projektom, za katerega je bilo dovolj jasno, da nas bo za dolgo vrgel iz območja civilizacije.

Drugič je kultura odpovedala v naših časih. Ko je tista tema časa minila (komunistični teror — naša op.) in je bilo treba kaj povedati, se kultura ni mogla zbrati za to naravno in potrebno dejanje.

Otipljiva posledica tega, da se vprašanj, ki bi morala s svojo moralno in intelektualno vznemirljivostjo tolči ob nas, nismo dotikali s tisto zahtevnostjo, ki je v njih — je tudi ta, da se včerajšnji časi ne svoj način varačajo... ker nismo bili pozorni — smo spet tako brez moči, kakor smo bili nekoč.

Naglica, s katero si utrjujejo tla... lahko opazamo na najvišji ravni — v državnem zboru... pa na TV... in v anketah.

Partizan Lado Ambrožič-Novljan je za anketo v Razgledih zapisal: „Ko so poraženi italijanski vojaki leta 1943 razoroženi in osramočeni zaradi nasilja, ki so ga izvajali nad našim narodom, zapuščali Slovenijo, jim slovenska vojska (partizani — naša op.) v maščevanje ni skrivila niti enega samega lasu na glavi. Narod (!) jim je uslužno kazal pot v njihovo domovino. Prav tako se je godilo nemški armadi.“

To besedilo lahkomiselnost razgalja eno najbolj varovanih mest (skrivnost pred narodom o resnici tako imenovane NOB — naša op.).

Sedaj vemo: vse so izpustili, ne glede na to, kaj so počeli. Pobili so samo Slovence in s tem pokazali, proti komu so se borili.

Ta avtorjeva izjava se nam zdi razumljiva iz zavedanja velike moči: spet je vse, kakor je bilo nekoč...

Potem pa sledi še cela vrsta stvari, ki si jih pri količkaj razvitemu javnemu mnenju ne bi mogli niti zamisliti. Taka reč je npr. znameniti in sramotilni „Ne vem“, „Se ne spominjam“, v katerega se pogrezajo policijski izvajalci totalitarnega nasilja. Z umitim obrazom, včasih celo izzivalno in ironično ponaljajo: Ne vem, Se ne spominjam. Javno mnenje, ko bi ga kaj bilo, bi tu odločno reagiralo.

Ko je državni zbor razpravljaval o „vojnih zakonih“, kamor spadajo zakon o vojnih invalidih, zakon o žrtvah vojnega nasilja in zakon o vojnih veteranih, se je pred očmi slovenske javnosti dogajala krivica, ki bi morala vzbuditi val

protestov, ko bi ostajalo javno mnenje z minimalno stopnjo občutljivosti.

Ljudi, ki so se borili zoper totalitarno nasilje... ki je grozilo, da po vojni vpelje sistem, ki bo ljudem vzel osnovne človekove pravice, ljudi, ki so bili v svoji osamljeni borbi izdani od svojih naravnih zaveznikov in, ki je bil nad njimi izvršen največji vojni zločin — totalni pokol — demokratična država ne sprejme za žrtve vojnega nasilja in jim ne priznava statusa vojakov... isto velja za njihove svojce in potomce, ki so pol stoletja prenašali nasilje... Tu je prizadeto samo počelo demokratičnega obstajanja, ki pravi, da smo vsi ljudje pred zakonom enaki. Glede na to bi moralo javno mnenje... vstati in protestirati.

Javno mnenje pri nas izkazuje bistveno obremenjenost s totalitarno preteklostjo, kjer javnega mnenja, oblikovanega po naravni poti, sploh ni bilo.

Če bi kdo rekel, da nimamo politične kulture, bi se bilo mogoče strinjati, če bi se prej domenili, kaj je politična kultura: to ni pripravljenost na kompromis, kot se danes na sploh misli, ampak volja in sposobnost dognati stanje družbene biti in na podlagi ugotovljenega identificirati cilje ter dognati način, po katerem bi te cilje dosegli. Pripravljenost na komprimos se izteče v pragmatizmu, kar je nadaljevanje obnašanja kar so bili ljudje navajeni pod totalitarno oblastjo.

Danes je stanje pri nas tako, da obstajata dve politiki in dva politična jezika, Tisti, ki hočejo z nekdanjih položajev na nove, uporabljajo jezik, ki ima to nalogo, da spušča nad pokrajino zaščitno meglo. Tisti pa, ki so odgovorni za narodov prehod v demokratično politiko in kulturo imajo to prednost, da lahko govorijo v odprtem jeziku. V nasprotju s prvimi, ne smejo molčati, ampak čim več govoriti. Možnost uporabljati odprt jezik je neznanska prednost.«

Pisatelj Narte Velikonja: VEDNO BOLJ SE KRISTALIZIRA IN ČISTI RESNICA IN SPOZNAVANJE, DA KDOR NI OČITNO PROTI KOMUNIZMU, JE ZANJ. NAJ JE TA RESNICA TEMU ALI ONEMU PRAV ALI NE. TAKO JE, TO STOJI, KAJTI VSAKDO, KI ŠE MOLČI, DELA ZANJ Z MOLKOM.

Pred IV. svetovno konferenco „žene“, ki bo letos v Pekingju je **predsednik Argentine Carlos Menem** poslal svetemu očetu naslednje pismo: Tako kot je naša država odločno in ponosno podala zahtevo na sestanku v Kairu v obrambo družine in človekovega življenja od spočetja v materinem telesu, je bila sedaj potrjeno ob reformi državne ustave. (Clarín, 3. januarja 1995).

Tvoj večni prav

Rad bi do dna zajel
opojnost grenke čaše,
da bi doumel smisel dni,
ki Si mi jih podaril.
Da bi spoznal
Tvoj večni prav,
ko si groze mučeništva me otel.

Povej mi Bog Ljubezni
naj bom Tvoj klicar,
ali maščevalec,
veliki duhovnik,
ali skrit menih?

Daj spoznanja mi, moči,
da življenja smisel dni,
le v Tvoji je postavi:
„Vedno in povsod —
nad vsemi,
najvišja je LJUBEZEN.“

Prah sem
pod Tvojimi stopali,
list v vetru časa,
pohojen cvet v travi,
vendar sem in bom,
ker življenje Tvoj je dar;
nihče in nič
ga ne uniči.

Že, ko me več ne bo,
ko v Tebi bom zaspal,
bom živel —
v presnovi dozorenja
za Tvoj VEČNI PRAV.

Š. C.

Teharska legija

Otožno pesem gozd šumi,
jezero mirno valovi,
nebo pa toži svojo bol,
ki skrivata ga breg in dol.

V globini legija bedi
in čaka vstajenja dni.
Poziva narod naš: postoj,
ozri se name pod seboj!

Pred šumom gozda Kajn beži,
jezera val mu vest kali,
nebesne luči se boji,
ga Abelova kri teži.

V globini legija bedi...

Pesem gozda naj šumi
in val jezera se solzi,
nebo naj kliče tisti dan,
ko Kajn priznal bo greh skesan.

V globini legija bedi...

Tedaj se legija zbudi,
vstajenja dan ji zažari,
mir se vrne na poljane,
pesem fantov jo objame.

FRANCE B. KOZINA

Domobranec

Sem čisto preprost slovenski fant,
ki v srcu trpečem nosim zaklad:
ljubezen do drage rojstne zemlje
in bratov, ki v Rogu pobiti leže.

Ostati hočem naprej še zaveden
saj nosim v srcu gorečo ljubezen
do vsega, za kar sem se nekdam boril;
ostanek krvi bi rad znova preлил.

Vse moje trpljeje, če treba življenje,
darujem Bogu za bratov rešenje;
za one, ki danes še vedno trpijo
in pravo Svobodo uživati želijo.

O domobranski družini

(Govor na romanju v Midlandu v Kanadi)

Letos smo že marsikaj slišali ali brali o družini, zato je prav, da se na tem našem romanju spomnimo tudi naše velike, lahko bi rekli, domobranske družine.

Družina je božja ustanova, ustvarjena po božjem načrtu. Bog je ustvaril človeka po svoji podobi, moža in ženo ju je ustvaril. In jima je rekel: „Rastita in množita se in podvrzita vso zemljo in vse, kar na njej prebiva.“ In ju je blagoslovil.

Družina je najosnovnejša in tudi najvažnejša celica človeške družbe. Kakršne so družine, taki so narodi, taki so časi.

Zelo lepo je o družini zapisal mariborski škof France Kramberger: Takole pravi:

»Družina je po božjem načrtu ustanovljena in zamišljena kot globoka skupnost življenja in ljubezni. Družina je šola socialnosti in vseh socialnih kreposti, je zibelka in najučinkovitejše sredstvo za humanizacijo družbe, je najbolj naravni prostor, kjer se srečujejo različni rodovi, si med seboj pomagajo in bogatijo skupno dediščino. V družini se ponavzočuje Cerkev kot občestvo, zato se imenuje Cerkev v malem ali domača Cerkev. Družina je najboljše semenišče, če je prežeta z duhom vere, ljubezni in pobožnosti...«

Tem škofovim besedam ni kaj dodati. Vse te vrline bi morala izžarevati vsaka družina, če bi ostala v božjem načrtu. Toda človek je izrabil svojo svobodno voljo, in ta božji načrt postavil na glavo ter v svojem napuhu šel svojo pot. Že prva človeka sta se uprla Bogu: ne bom služil, hočem biti kakor Bog. Drugi rod ni bil nič boljši: Kajn je ubil brata Abela... in tako se ponavlja do danes. Kaj vse je že prestala družina v teku stoletij in tisočletij! Hudobni svet ji je vedno nasprotoval in jo skušal uničiti, ker je bila božja ustanova in ker bi s padcem družine propadlo vse drugo.

Zdaj pa pogledjmo naše slovenske družine do časa pred 2. svetovno vojno. Če merimo z današnjimi merili, so bile naše kmečke družine vsaj na videz kar precej blizu božji zamisli: po družinah se je veliko molilo, zakonska zvestoba je bila sveta, uboja skoraj nismo poznali; oče je bil kot duhovnik, mati svečenica v domači hiši, otroci so vedeli, kaj je prav in kaj je greh. Bog pa je sodil drugače, ker je videl v narodovo dušo, ki je bila okrašena z zunanjo pravičnostjo in narejeno pobožnostjo, pod tem pa se je šopirila pohlepnost,

hinavščina in trdosrčnost do soseda in brata. Nismo bili opravičeni, zato je dopustil kazen za vse. Moderno brezboštvo je razdrlo naše vasi in družine, začeli so se umori najboljših in najbolj vernih, tudi celih družin. Niti otrokom niso prizanesli, duhovnike so še posebej barbarsko mučili. Prišlo je tako daleč, da, če si hotel ohraniti vero in če si ljubil svoj dom in družino — si se moral upreti. Pa še ni bilo konca: slepota zahodne demokracije je zmago podelila komunistom.

Del naroda je zapustil vse in se podal na pot v neznano. Koliko družin je povežalo culo in so šli. Nihče ni vedel, kam, samo umreti niso hoteli. Postali smo drugačna družina: 18-20 tisoč na smrt trudnih in lačnih ljudi se je ustavilo v blatu in dežju vetrinjskega polja. Tedaj smo že bili bolj enaki in bolj ljudje. A kaj ko človek spozna sotrpina šele takrat, ko sam nič nima in ne more pomagati.

In še naprej je pela božja šiba: 12 tisoč mladih fantov, mož in deklet je bilo z zvijačo vrnjenih domov, kjer je bila večina brez sodbe pobita. Tedaj je Bog od naših družin zahteval najvišjo ceno: nedolžno kri je terjal v zadoščenje za grehe celega naroda, ki se je imel za poštenega in pravičnega. Kolikokrat se danes še spomnimo na kalvarijo proti Ljubelju, ali na obupen jok v vetrinjski cerkvi, ko so zvedeli za strašno morijo svojih dragih, niso pa vedeli, da so bili tudi sami zapisani isti usodi. Ali nas ni rešila kri pomorjenih, ki je takrat že tekla po slovenski zemlji? Zase sem prepričan, da je tako. Strašno je bilo trpljenje, a postali smo boljši ljudje, s trpljenjem povezani v veliko slovensko družino.

Potem smo odšli v svet, ceste so vodile na vse konce sveta. Do kraja izbičani in ponižani smo se znašli med tujimi ljudstvi. Vse smo izgubili, vse je bilo treba začeti znova, a ohranili smo vero. Kjerkoli smo se naseljevali v večjem številu, smo si povsod najprej prizadevali za svojo cerkev, v zahvalo za preživetje, in iz vere v Boga in Marijo, ki nas v tisti veliki stiski edina nista zapustila. Iz naše begunske družine so nastajale mlade družine, ki so v veliki večini ostale zveste Bogu in narodu.

Ko se hitro bližamo 50-letnici od tistih strašnih dni, ne smemo spregledati naših romanj, ki so nas vsa leta opominjala, od kod smo prišli in zakaj smo vse zapustili. Že od prvih let smo v velikem številu prihajali sem na kraj kanadskih mučencev, da smo se ob njih lažje spominjali naših slovenskih. Največkrat nas je vodil škof Gregorij Rožman, ki je kot slovenski Mojzes s svojo navzočnostjo ponavljal: „Komunizem je največja nesreča za slovenski narod“, in tudi: „Zdaj se za slovenski narod ne bojim več, ko ima toliko mučencev“. Takrat mu mnogi niso verjeli, zdaj so njegove besede postale resnica. Ko je on odšel po plačilo za svojo zvesto službo, je za njim nastala praznina, a vedno se je našel kdo drug, ki je naš pogled znal obrniti kvišku.

Ko so omagali tudi ti in se je čez naša romanja že delal križ, nam je bilo dovoljeno, da smo na to skalo postavili ta spominski križ. Nanj se ozirajmo in iščimo opore, pred Križanega polagajmo svoje križe, brez katerega ni nobena družina. Nič naj nas ne moti, če že dolgo pogrešamo tistih, ki bi nas k temu križu vodili.

Kljub temu danes še z večjim zaupanjem dvignimo pogled v križ in se najprej zahvalimo Bogu za 50 let življenja;

potem pa pogledjmo po teh kamnih, ki so kot seme posejani okoli križa; mrtvi so, a vendar glasno govore o času, ko je človek prestopil meje dovoljenega in se postavil za sodnika svojim bratom: kakim 35 tisočem je bilo vzeto življenje, morda je število še višje, kdo ve, saj takrat ni bilo časa za štetje;

prosimo naše poklane bataljone, naj še naprej stoje na straži slovenskih meja, posebno takrat, če pride čas, ko jih živi vojaki ne bodo mogli braniti;

prosimo pomorjene duhovnike (129 jih je vzela revolucije), naj slovenskemu narodu izprosijo duhovnikov po božji volji, da bo narod po njihovi besedi in zgledu spet našel izgubljeno vest in bo znal ločiti dobro od hudega;

prosimo pomorjena slovenska dekleta, ki so končala v orgijah partizanske podivjanosti, naj našemu narodu izprosijo dobrih in plemenitih mater, ki se bodo žrtvovale za nove družine;

prosimo pokojnega škofa Rožmana, naj slovenskemu narodu izprosi vodnika, ki bo tisti pisani družčini v Ljubljani naredil konec in zaukazal red v resnici in pravici.

Še in še se ponujajo prošnje. Morda prosimo preveč, a ker pri Bogu ni nič nemogoče in ob misli na trpljenje naših ljudi nas to navdihuje z upanjem in prepričanjem, da bodo naši mučenci za svoj narod izprosili vse, tudi tisto, česar v svoji revščini nismo vredni. V tem upanju bodimo danes spet kot ena družina, vse drugo pa prepustimo našim mučenim bratom in sestram, ki so za svoj narod in vero dali vse, tudi svoja življenja.

Iz intervjuja z Vinkom Ošlakom, pisateljem, publicistom in filozofskim mislecu

V Sloveniji (še) obstaja politična koalicija, ki ima svojo utemeljitev v t. i. Evropi; ali pri nas vzdrži težo civilizacijskega preskoka iz nedemokracije v demokracijo?

Načelno so mogoče vse koalicije, za kristjana pa velja omejitev, da bi se moral vedno zavzemati za koalicijo dobrega. To pomeni, da je kristjan tisti, ki bi moral najboj kršiti lastno strankarsko disciplino. Ne smese namreč spraševati, ali je primerno to, kar predlaga njegov krog, temveč ali je to v skladu z vero, ki jo zagovarja. Če pa govorim o konkretni nesrečni koaliciji, ki smo ji priča v Sloveniji, gre tudi za zmoto, da ne razumemo demokracije v njeni polnosti in imamo opozicijski položaj za nekaj manjvrednega in manj ustvarjalnega. To je velika zmota, saj ljudem sugerira neko polovično razumevanje demokracije, po katerem je samo oblastna struktura tista, ki ureja politično življenje, opozicija pa je zgolj čakanje na klopi, ali celo, kakor v športu, čakanje na kazenski klopi. V pravi demokraciji sta oba položaja enakovredna, velikokrat pa opozicija celo bolj kroji politično življenje kakor pozicija. Lep primer je Avstrija, kjer Haider bolj kroji politično okolje kakor obe vladajoči stranki. Če bi bila SKD v Sloveniji v opoziciji, ne bi bila obsojena na pasivnost. Nasprotno, mislim, da bi v tem položaju lahko tvegala več pobud in ji ne bi bilo treba sklepati kompromisov, ki ji niso vedno v čast. Prav tako bi lahko dajala v parlamentu dosledno pobude, ki so najbližje krščanski predstavi o družbi.

Omenili ste nacionalizem in se dotaknili ideološkega internacionalizma (komunizma). Kako misliti Slovenijo pred izzivi časa? Prej ali pozneje bo Slovenija pred izbiro ali iti v Evropo ali se zapreti vase... Kakšno je vaše stališče do tega?

Zavračam to poniževalno vstopanje v Evropo. Ne vem, od koga smo slovenski kristjani sprejeli sugestijo, kakor da Slovenija ni že tisoč let del evropskega sveta. paradoks je, da nam je to sugeriral nekdo, ki je štirideset let skušal iz evropske Slovenije narediti azijsko deželo, zdaj pa ponavljamo geslo o vstopanju v Evropo, kakor da je naše. V marsičem je mogoče celo reči, da je Slovenija daleč pred evropskimi standardi — od skrbi za stare ljudi do zdravstvenega skrbstva. To je bilo urejeno celo v času komunizma. Absurdno se mi zdi, da se Slovenija ponižuje pred Evropsko zvezo in jo enači z Evropo, kar pa je seveda popolnoma druga zadeva. Izničuje lastno vrednost, in moja kritika krščanskih demokratov je, da so v vlogi pogajalca za pridružitve Slovnije EZ pozabili na omenjene sestavine in lastni deželi zbili ceno. Pogajanja ne moreš začeti tako, da rečeš: za vsako ceno moram doseči to, za kar sem se prišel pogajati. V tem trenutku si postavitev cene prepustil partnerju, v konkretnem primeru Italiji, in v tem je bila huda strateška napaka. Evropa ima zame več pomenov. Eno je geopolitični pomen, v tem smislu sega od Atlantika do Urala, drugo je civilizacijski pomen, v tem smislu sega do Japonskega morja, do koder seže rusko pravoslavje. V tretjem smislu je Evropa konstelacija, ki se je naredila v zadnjem stoletju, v tem smislu je mišljena predvsem sedanja zahodna in srednja Evropa. Predlagam, da kristjani

vsaj na jezikovni ravni jasneje povemo, kaj hočemo, da to poimenujemo. Nehajmo govoriti, da gremo v Evropo, temveč povejmo, da Slovenija kandidira za pridružitve k Evropski zvezi, ki je nekaj konkretnega, in da tisti, ki je zoper tako zvezo, nikakor ni zoper evropskost Slovenije, nasprotno, da morda svari pred pretirano ali pred pretirano navdušeno vključitvijo v nekaj, kar se mi zdi v tem trenutku zgolj poskus obnove Rimskega cesarstva francosko-britanske narodnosti...

Sloenci naj bi torej imeli ekvidistanco, vnovično oprijetje kulture...

Da, Sloenci ne le, da smo že tisoč let v Evropi, mi smo eklatantno evropska nacija, smo zelo blizu grško-rimski dediščini, celo jezikovno smo blizu temu. Sloveščina je eden od arhaičnih jezikov, zelo blizu tej strukturi in ni mu daleč od zibelke rimstva in grštva kakor nekaterim drugim. Navsezadnje tudi prostorsko pomenimo središče evropskega sveta. Tu so se križale argonavtske in rimske poti. Apeliral bi na več samozavesti in na prebujenje, mi smo Evropa, nam ni treba hoditi nikamor.

So volitve državnega predsednika izraz tega pomanjkanja kritične distance?

Kristjanom načelno ne smemo odrekati slabega okusa pri volitvah. Ne nazadnje so nekoč prav tako kristjani dokaj enotno glasovali za Hitlerja. Na načelni ravni torej lahko volijo tudi Kučana. Na konkretni ravni pa bi podvomil o razsodnosti in okusu ljudi, ki so zanj glasovali, vendar na podlagi konkretnih dejstev, ki jih vemo, ne pa na načelni ravni. To gre v sklop naivnosti kristjanov, ki je v bistvu pamnjkljivost krščanstva in je tudi v Jezusovem naročilu: „Bodite zviti kakor kače in krotki kakor golobi.“ Slovenski kristjan pa ponavadi, če se primerja s kačo, ni zviti temveč strupen kakor kača. In če se primerja z golobom ni krotak kakor golob, temveč je agresiven, kakor so v resnici agresivni golobi (ta primerjava nekoliko šepa), predvsem pa je pokakan kakor golob, to bi bolj ustrezalo dejstvom.

Zlata maša v Montani

Msgr. Jožef Mavsar, generalni vikar, je dne 26. junija slavil zlato mašo v East Heleni, glavnem mestu Montane.

Montana je ena najlepših držav, polna naravnih krasot, spomenikov, parkov, muzejev, kanjonov, ledenikov, jezer. V ponos vsem, zlasti katoličanom, je v Heleni prelepa katedrala, zgrajena po vzorcu Kölnske katedrale. Na visokem hribu blizu Butta kraljuje kip Matere božje, nazvan Our Lady of the Rockies, ki je 90 čevljev visok, narejen iz belega jekla. Prostovoljci so ga gradili šest let,

kos za kosom so dvigali s posebnim dvigalom, glavo so postavili na kip v decembru 1985.

Malo odmaknjeno od glavnega mesta Helene (25 tisoč prebivalcev) je East Helena (2500 prebivalcev), kjer že nad sto let deluje topilnica, ki je privabila že ob koncu prejšnjega stoletja številne Slovence, ki so prihajali v Ameriko za zaslužkom.

Največja slovenska naselbina je bila v Butte-u, kjer so dvigalniki iz osrčja okoliških hribov prinašali bakreno rudo. Kopali so tudi zlato in srebro. V 20 letih, ko so kopali zlato, so ga dobili za 4 milijarde dolarjev vrednosti.

Slovenskih delavcev, obrtnikov, trgovcev, gostilničarjev in kmetov z družinami vred je uradna statistika cenila v Montani nad pet tisoč, raztresenih in tudi organiziranih po raznih naseljih. Ponekod so imeli svojo godbo na pihala, poleg podpornih društev so imeli tudi pevška in dramska društva. Na pokopališču v East Heleni je največ nagrobnih spomenikov s slovenskimi imeni.

Za slovenske rojake v East Heleni je prvi skrbel, iz Butte-a, duhovnik Janez Sonce, za njim pa M. Pirnat, ki je vodil gradnjo cerkve sv. Cirila in Metoda.

Msgr. Jožef Mavsar

Devet župnikov pri tej cerkvi je bilo Angležev, sedanji župnik Jožef Mavsar je prvi Slovenec, ki je prevzel vodstvo te župnije.

Prvotno cerkev iz leta 1895 je potres leta 1935 močno poškodoval. Ker je postala premajhna za potrebe katoliškega prebivalstva, je g. Mavsar pred nekaj leti postavil novo, moderno, prikupno cerkev, na kateri so farani zelo ponosni. Cerkev je posvetil tedanji škof Elden Curtius, katerega mati je bila Slovenka, na kar je sam močno ponosen. Sedaj je nadškof v Omahi, Nebraska. Novi škof Aleksander Brunett je bil ustoličen 6. julija.

Jožef Mavsar je prišel v Montano pred 46 leti. Med leti 1945 in 1948 je deloval v raznih taboriščih. V Montani je bil najprej nekaj let kaplan pri sestrah Dobrega Pastirja v Heleni. Leta 1951 je bil pomočnik župniku v Butte-u pri cerkvi Presvetega Srca, nato pri sv. Ani. Leta 1960 je postal

župnik pri Sv. Križu v Townsendu, kjer je zgradil novo cerkev. Leta 1969 je postal župnik pri Holy Rosary v Bozemanu, leta 1977 je prevzel župnijo v East Heleni. Od l. 1987 do 1993 je bil generalni vikar škofa Eldena Curtisa, l. 1990 je bil imenovan za prelata z naslovom monsignorja.

V sedemnajstih letih župnikovanja v East Heleni se je pridružilo številnim prejšnjim prijateljev stotine novih, kar je spremenilo obhajanje zlate maše v pravo zlatomašno slavlje.

Prelat Jožef Mavsar je opravil zlato mašo najprej v Št. Rupertu na Dolenjskem in sicer v nedeljo pred 26. junijem. Revolucija je povzročila pred 50 leti in pozneje v domovini veliko gorja. Življenje je brez potrebe izgubilo več desetstisoč rojakov. Številne družine so bile silno prizadete. A najbolj izstopa v tem oziru Mavsarjeva družina.

Dva dni po božiču leta 1942 so poleg očeta in matere mučili, pobili in zmetali v ogenj štiri brate in sestro, pozneje pa ustrelili še tri brate. Ostal je mladi Franc, ki se je šolal v Deškem vzgajališču na Selu v Ljubljani, kateremu je podpisani, ki se je s Francem in njegovo ženo (iz Clevelanda) udeležil zlate maše v Montani, moral pred 52 leti sporočiti žalostno vest. Za sedanjim slavljenecem so streljali, ko je skočil skozi okno v gradu Dob in bežal proti gozdu, a kroglja ga ni zadela.

Spomladi istega leta so mučili in umorili šentrupertskega župnika Nahtigala in kaplana Cvara. Ista usoda naj bi zadela podpisanega, ki ga je njegov predstojnik poklical v Ljubljano kmalu po umoru obeh duhovnikov. Ko se je vrnil nič hudega sluteč, po opravkih v Št. Rupertu, ga je opozorila Mavsarjeva mati, da ga iščejo, in tako njemu rešila življenje. Povod za odstranitev naj bi bil razgovor, ki ga je imel s patroljo, ko se je vračal od Sv. Križa proti Litiji, kamor je hodil v pomladanskih mesecih za prve petke spovedovat farane treh župnij, ki so bile brez duhovnika.

Oba zlatomašnika sta trdno prepričana, da ju je božja Previdnost ohranila do danes kot živi pričci žalostnih dogodkov tistih nesrečnih dni. Omenjeni dogodek je ostal dolga leta tajnost in ni bilo varno govoriti o njem. Spominska podobica, ki jo je dal zlatomašnik tiskati v več tisoč izvodih v slovenskem in angleškem jeziku, spomni na tragedijo.

Zveza Tabor, uredništvo in Konzorcije pridružujejo čestitkam zlatomašniku msgr. Jožetu Mavsarju.

G. zlatomašnik, še na mnoga leta!

Preživeli protikomunistični borci, združeni v Taboru smo ponosni na Vas, junaka iz tiste groze polnih trenutkov, ko so slovenski rdečearmijci metali v ogenj naše starše, brate in sestre. Žrtev Vaše dužine in genocid tisočev je v nebo vpijoča obsodba lažne NOB in OF.

ARGENTINA

Jože Repar - 80 letnik

Rodil se je 11. januarja 1915 v vasi Jama pri Žužemberku na Dolenjskem. Po končani osnovni šoli se je šel učiti trgovske stroke.

V vrtincu boljševiške revolucije se je Jože odločil in vstopil med protikomunistične borce — na fronto za Boga-narod-domovino. Kot domobranec se je boril v hrabrem Meničaninovem bataljonu.

Poročil se je s štajersko rojakinjo Marijo Štraus.

Po vojni — triletnem bivanju v italijanskih taboriščih je emigriral v Argentino. Po dolgih letih ločitve sta prišla k njemu v Argentino žena in sin — pozneje pa se jima je rodila še hčerka Veronika. Inženir sin Andrej je svetovalec za javna dela v Narodni skupščini v Buenos Airesu. Jože in Micka pa uspešno delata v svojem pletilnem podjetju.

Vedno ga srečamo na prireditvah Rožmanovega doma, kjer s svojim veselim značajem zabava omizje in družbo.

Ob njegovem 80. življenjskim jubileju mu želimo prijatelji in soborci še mnogo srečnih, veselih in zdravih let.

Taborjani

KANADA

Prav je, da se z nekaj vrsticami oglasim tudi iz Toronta.

Naj se dotaknem stvari kar lepo po vrsti:

28. februarja 1994 smo imeli nekak banket v pomoč tistim redkim doma, ki skušajo odkrivati resnico o revoluciji v naši domovini. Je dobro uspel in smo nekaj že nabrali.

20. marca smo imeli naš krajevni očni zbor. Je bil dobro obiskan in tudi zadovoljivo smo se pogovorili.

11. septembra smo imeli naše vsakoletno romanje v Midland, kjer imamo tudi kratko spominsko svečanost pri Spominskem križu. Letos je romanje vodil

koprski škof msgr. Metod Piriš. Romarjev je bilo zelo veliko (zdi se mi, da nas je vsako leto več).

Letos smo imeli tudi precej pogrebov naših soborcev.

19. aprila je tragično preminul naš večletni tajnik **dr. Franko Pepevnak**, ki je bil štajerski rojak. Dopolnil je 70 let.

27. aprila pa nas je zapustil **g. Janez Krnc**, doma iz Loškega Poroka, star 84 let. Bil je zvest domobranec in član društva Tabor.

Oba smo spremili k počitku ob veliki udeležbi soborcev in prijateljev.

Poleti nas je zapustil **g. Janez Župančič**.

Odšel je tudi **g. Nande Žonta** iz Hamiltona, 16. oktobra pa je po dolgi bolezni umrl tudi **g. Ivan Palčič**, glavni blagajnik društva Tabor.

To je v glavnem za danes vse. Prejel sem Tabor št. 9/10. Je zanimiv. Veliko uspeha tudi za naprej.

Z domobranskim pozdravom

Stane Pleško

Stane Pleško ob grobu soborca Ivana Palčiča

Dragi Ivan!

Spet smo zbrani ob odprtem grobu, ki je bil tokrat skopan zate. Kot je delež vseh garačev, moramo že po nekaj dneh priznati, da smo Te dostikrat imeli za „granted“ in smo te pogrešali šele zdaj, ko Te ni več med nami. Pa vseeno smo te imeli radi. Tvoj pogreb to potrjuje, pa če smo prej kazali tudi na zunaj, ali ne. Skoro 40 let smo delali skupaj, tudi v času Tvoje 14-letne bolezni, posebno še zadnji dve leti in pol, ko so Te vozili od doma v bolnišnico in nazaj, dokler nisi bil zadnje leto privezan samo še na invalidski voziček, smo bili v mislih dostikrat s teboj, dostikrat pa smo šli tudi hladno mimo Tvojih težav. Sicer tudi sam nisi rad **govoril o svoji bolezni**, da ne bi še drugih žalostil, kakor si večkrat rekel.

Osebnostno o tebi nisem vedel dosti več kot to, da si bil domobranec. To pa zate ni bila samo okolnost, v katero Te je pahnila revolucija: braniti dom, bila Ti je najvišja zapoved. Na to, da si bil domobranec, si bil zelo ponosen in od tega

nisi odstopil niti za korak. Tvoja zavednost pa ni bila samo na jeziku ampak v srcu. „Branili smo domačo streho in svoje ljudi. Če smo ostali živi, nam je bila s tem dana dolžnost, da delamo za to, da se izkaže renica o naši borbi,“ si večkrat rekel na kakšnem sestanku. Tudi to niso bile samo besede... Spominjam se, kako si bil zavzet za grofa Tolstoja, ki je svetu povedal veliko resnic o slovenskih domobrancih. Kako vneto si zbiral denar, da bi pomagal v njegovi zadevi. Na žalost svet niti danes še noče slišati resnice, Ti pa nam še mrtev govoriš, naj ne pozabimo nanj.

Tvoja posebna skrb pa so bili naši invalidi in to vse od prvih začetkov naše organizacije, ko se nihče od poklicanih ni spomnil nanje. Nimam števil, koliko si jim poslal v teku let, morda blizu četrto milijona dolarjev in skoro vse je šlo skozi Tvoje roke. Morda si samo zaradi njih postal nekak „večni blagajnik“, da si jim bil tako lahko bolj blizu. O, s kakšnim veseljem si nam bral zahvalna pisma teh revežev, saj si naravnost živel od njihove sreče, ko si jim s skromno podporo dajal vedeti, da so po svetu še ljudje, ki misljo nanje! Še do nedavnega, ko so začeli usihati darovi, ker je veliko naših že za vedno odšlo, si se še vedno gnal in prosil, naj jih ne pozabimo. Tudi v bolezni si bil poln načrtov in nasvetov, da bi kaj pomagal dokler se da, čeprav si vedel, da Ti pohajajo moči. Hotel si biti zraven, ker Te je to držalo pokonci. Tudi v tem si nam bil vsem prelep zgled, kakšen mora biti pravi domobranec. Ivan, hvala Ti za svetel zgled v temi današnjega časa! Prepričan sem, da si za vse tiho in nesebično delo že slišal besede: Kar si storil komu od mojih najmanjših bratov, si meni storil...“ in si zdaj stotero poplačan.

In še nekaj mi bo še dolgo ostalo v spominu: naš zadnji obisk pri Tebi. Ko smo se poslavljali, si bil čisto spremenjen. V očeh ni bilo več upanja, v srcu nič več načrtov, kakor da si vse položil pred nas. Kar bal si stegniti tresočo se roko v slovo. Ko zdaj mislim nate, vem, da si nam voščil zbogom. Na poti domov smo molčali, mislili smo na današnji dan, za katerega še nismo vedeli, a smo ga živo slutili.

Dragi Ivan! Tebi se je iztekel odmerjeni čas, vestno si izpolnil nalogo, ki Ti je bila naložena. Nič več Te ne bo zraven na sestankih ali v družbi, v našem spominu pa boš ostal kot človek, ki se ni umaknil nobenemu delu in je ostal domobranski ideji zvest do groba. Pogrešali te bomo. Naj Ti bo lahka kanadska zemlja, v katero te danes polagamo, Tvoja duša pa naj se spočije in do sitega nagleda lepote slovenske zemlje, katero si ljubil in se zanjo žrtvoval, a ti ni bilo dano, da bi jo še enkrat videl s telesnimi očmi.

Zbogom, dragi Ivan! Počivaj v miru in se odpočij od dela in trpljenja! Ženi Mariji in družini pa v imenu vseh domobrancev in naših družin izrekam iskreno sožalje. Naj vas tolaži Bog!

Stane Pleško ob grobu soborca Janeza Krnca

Dragi Janez!

Vedno pogosteje se odpirajo grobovi, danes je bil izkopan zate. Pred tednom smo se še videli v cerkvi, zdaj se za vedno poslavljam od tebe.

O Tebi ne vem drugega, kot da si bil doma iz Loškega Potoka. Te kraje si je Daki izbral za svojo republiko, kar veliko pove. Bral sem, da je revolucija po tistih krajih zahtevala nad 500 žrtev, zato je čisto naravno, da so se ljudje uprli terorju. Eden od teh si bil tudi Ti, Janez. Nisi šel rad, še najmanj iz želje po ubijanju, ampak v obrambo naših družin in domov. Druge izbire takrat ni bilo in tudi pomoči nikoder. Takrat si bil Ti že malo starejši od nas. In če smo mi mlajši vstali proti nasilju, smo se uprli, ker nismo hoteli umreti še kot otroci, Ti si pa prijel za puško, ker si vedel, da umori nedolžnih ljudi ne pomenijo nič dobrega. V tem žrtvovanju si prekrizhal celo Dolenjsko in velik del Notranjske.

Bog pa je hotel, da si preživel vse in tudi tisto strašno, kar je prišlo na koncu. Ostal si v lagerju v Spittalu. Tudi to sem zvedel šele v Torontu.

Spominjam se, da Ti je nekdo povedal, kdo sem. Takoj si prišel blizu in začel pripovedovati, kako velika prijatelja sta si bila z mojim očetom, ko sta skupaj hodila sekati drva za veliko begunsko družino. To sem lahko dojel, saj sta si bila v izgnanstvu do pike podobna: oba sta noč in dan v skrbeh mislila na družino in dom, kar sta morala pustiti doma. O tem vama je bilo v tistem trpljenju lahko govoriti, posebno še, ko sta zvedela za usodo drugih. Ob neki priliki si mi tudi povedal, da je ata cel dan jokal, ko je skrivaj zvedel, da sva z bratom ušla. Janez, tega pa nisem razumel: jokati od veselja! Ti si pa tiho dejal: „Veš, kjer je bilo toliko joka in solza kot takrat v Vetrinju, tam smo tudi od sreče jokali...“ Sicer to ne spada semkaj, a meni je toliko pomenilo, da sem od tistega dne vselej, ko sva se srečala in si vedno najprej vprašal tudi za ata, nehote mislil tudi nanj in njegov križ. Janez, danes Ti to misel, ki mi je kot utrinek svetila v težkih dneh, vračam kot ljubeč spomin, vidva pa se spet pogovarjata o domu in družinah in prosita za nas vse. Bil si res zvest prijatelj tudi svojim vrnjenim soborcem in si jim posvetil marsikatero misel. Upam si trditi, da svojega prepričanja celo življenje nisi niti za hip spremenil. Pri tem pa si bil tih in nikoli nisi rinil naprej. Bil si pa iz srca vesel, če smo domobranci kje uspeli. Ko sem te večkrat klical za to in ono, si mi dostikrat potožil, da se slabo počutiš, nazadnje si se pa vseeno prikazal med nami. Če smo beračili za kakšno pomoč, si tudi Ti vedno priložil svoj delež. „Dajte, kjer je najbolj treba!“ si navadno rekel in bil vesel.

Ko sva pred dvema mesecema zadnjič govorila, sem Te vprašal po zdravju in

si mi odgovoril: „Nisem posebno trden. Vedno me obrezujejo in flikajo, pa se ne ustavi. Pa se za to ne ženem preveč, saj sem dočakal lepa leta; kamlu bo 50 let, katera mi je Bog navrgel, zdaj sem pa od danes do jutri. Sem na vse pripravljen.“

Janez: kakor si bil vedno zvest, tako si znal biti tudi pripravljen na srečanje s Stvarnikom, ki te je poklical. Zdaj Ti je vse razodeto kakor odprta knjiga. Spoznal si, kaj je bilo prav in kaj narobe in tudi to, zakaj je bilo treba toliko trpljenja. Prepričan sem, da Ti ni bilo treba iskati izgovorov in opravičil, saj si izbral pot, ki se Ti je zdela pravilna. Tak nam boš ostal v spominu. Ko se danes za vedno poslavljamo od tebe, Ti želimo božjega miru, žalujočim pa v imenu domobrancev izrekam iskreno sožalje.

Janez, počivaj v miru!

Stane Pleško ob grobu soborca dr. Franka Pepevnaka

Dragi Franko!

Ob vsakem grobu je težko govoriti, še teže ob grobu, ki je bil izkopan tako nepričakovano, še najteže pa ob grobu prijatelja, kot si bil Ti. Kakšna je bila Tvoja mladost, nam je malo povedal g. Jamnik. Od vsega se mi zdi najbolj važno to, da si bil eden od nas, postavljen pred isto izbiro: sem ali tja... Dveh potí takrat ni bilo in Ti si se odločil za domobranstvo, na kar si bil ponosen do zadnjega dne.

Osebo sva se dokaj dobro spoznala. Videval sem Te na naših proslavah in prireditvah, katerih si le malo zamudil. Potem se je pa zgodilo, da smo pri Taboru morali najti novega tajnika. Obrnil sem se nate, pa si se hotel izmuzniti z raznimi izgovori, češ da je pri Taboru dosti bolj sposobnih ljudi, Ti pa o organizaciji ne veš veliko, in podobno. Razšla sva se med da in ne, potem ko sem obljubil, da bom poskušal najti koga drugega. Franko, danes Ti mrtvemu povem, da nisem poskušal in drugega nisem iskal. Čez dva dni sem te spet poklical po telefonu z „ugotovitvijo“, da nisem našel nikogar, ki je pismen. Odgovoril si: „No ja, če je pa tako pa naj bo. Ampak če bo kaj narobe, se boš moral jeziti nase, ne name!“ Na naslednjem občnem zboru si postal naš tajnik in si ostal menda šest let. Ne samo, da je šlo, ampak odslej je šlo veliko bolje kot prej. Pri vsaki stvari si bil zraven, vse si videl in vse natančno izvršil; še mene si na marsikaj spomnil in mi tako veliko pomagal.

V organizaciji sem te spoznal, kakršen si v resnici bil, saj sva bila takorekoč v dnevnik stikih. Predvsem si bil garač in človek, ki je izpolnil vsako dano obljubo. Do sebe si bil vedno najbolj zahteven. Ko je včasih šla trda s prodajo vstopnic za banket, tako da smo drugi obupavali, pa si se oglasil Ti s svojim „no ja“, bo treba vzeti stvar bolj zares pa bo šlo. Če nekateri nimajo sreče pa drugi pokličimo še nekaj ljudi!“ In je res tudi šlo. Tako smo se navadili, da kjer si bil Ti zraven, je vedno šlo, ker ne le da si znal druge navdušiti, ampak si sam vedno največ naredil. S kakšnim veseljem si govoril o številkah, ko si nas dostikrat prekosil vse druge!

Spominjam se še drugih primerov: kako si pred nekaj leti zvečer prišel s počitnic, zjutraj sem te pa že klical s skrito prošnjo za pomoč, ker nisem imel nikogar, ki bi šel v Cleveland na občni zbor. Spet si me rešil s svojim „no ja“, „dobi mi vsaj enega, da ne bom sam vozil...“ In sta šla. In še koliko drugih podobnih potov si z veseljem naredil v slučajih, ko nisem dobil nikogar drugega, tudi če bi ga plačal.

Spet druga stvar: bolni in potrebni so bili Tvoja posebna skrb. Našel si jih in se zanje zavzel, da si zanje vsaj nekaj nabral. Če ni bilo zadosti odziva, ker je bilo dajatev za marsikoga preveč, si to razumel in dal iz svojega žepa.

Isto je bilo, ko je šlo za Tolstoja ali Žajdelo. Ta dva sta bila Tvoja boleča rana. Kolikokrat si ponovil: teh dveh ne smemo pozabiti pa če vse drugo propade! Zaradi iskanja resnice o usodi tudi naših domobrancev sta prišla v težave, zato sta tudi naša skrb. Marsikdaj se Ti je zatresel glas, ko ni bilo mogoče nabrati toliko, kot si pričakoval. Franko, morda Te bomo bolj resno vzeli in Te razumeli zdaj, ko Te ni več med nami.

Pri vsem tem pa Ti je Bog dal premehko srce za ta kruti in lažnivi svet. Imel si težave, dostikrat tudi, ker nisi mogel slediti ukazom brezvestnih ljudi. Zdi se mi, da je nazadnje odpovedal tudi nebeški kompjuter in Ti je bil naložen križ, ki je bil za Tvojo mehko naravo pretežak. Teža križa je bila večja kot dobrot Tvojega srca. To Te je strlo in si odšel brez slovesa. Nič več Te ne bo na naših sejah, da bi nas krotil in mehčal, nič več nam ne boš delal družbe na naših prireditvah.

Dragi Franko, ko se danes za vedno poslavljamo od tebe, nam je težko pri srcu, a v tej žalosti hvalimo Boga za vse, kar smo prejeli od Tebe. Naj Ti bo Bog plačnik za vsako dobro delo, mi pa Ti obljubljam, da bo spomin nate še dolgo živel med nami. Ti pa se v tuji zemlji mirno odpočij od strme hoje življenja. Ženi Rozki, sinovoma Tomažu in Marku ter hčerki Cathy v imenu društva Tabor izrekam naše iskreno sožalje. Sprejmite tolažbo od zgoraj, Ti, dragi Franko, pa počivaj v miru!

**KRONIKA
DOBROVSKE FARE**

(Zapiski župnika č. g. J. Klopčiča)

(Nadaljevanje in konec)

Če je res, kar so govorili domačini, so Lahi hoteli požgati vas Log, a so jim stražarji to ubranili. Zato so potem šli za partizani v Brezje, kjer so se razdivjali, da so vso strnjeno vas požgali. Čez nekaj dni so se spet vrnili in požgali še tisto, kar so pred nekaj dnevi pustili. Od 31 gospodarstev je ostalo nepoškodovanih samo 13. Poleg tega so morali ljudje, ki so po veliki večini dobri, poslušati tudi neprimerne psovke iz ust svojih sorojakov, stražarjev, kar je bila nujna posledica revolucije, ki je divjala tod.

Prišel je praznik Vseh svetnikov in Dan vernih duš. Prešnja leta je bila cerkev vendo polna, tudi veliko moških je prihajalo, posebno na pokopališče. To leto se moški niso upali priti na grobove svojih dragih. Posebno iz Kozarij, kjer do zdaj še ni bilo racije, so bili zelo v strahu, ker se je govorilo, da bodo pobrali tudi te. Vse je potekalo mirno. Ko smo po popoldanskih molitvah v cerkvi prišli na pokopališče in opravili skupne molitve pred križem, smo nazadnje šli tudi k spomeniku v svetovni vojni padlih faranov. Med molitvijo mi je padel v oči poseben venec, a ga skozi očala nisem dobro razložil. Snel sem očala in videl venec iz smrekovih vejic v premeru kakih 30 cm, v sredi pa svetlorjavo blago z napisom: „Borcem za svobodo. Partizani.“ Ker so bile na Dobrovi razmere tako napete, sem se bal, da bo, če karabinjerji to zvedo, ta venec povzročil nove represalije, sem zvečer venec odstranil, napis pa uničil. Tedaj sem razumel, zakaj so po fari govorili, da je ob praznikih nevarno iti na Dobrovo. Kdo je ta venec izdelal in prinesel sem? Zase sem trdno prepričan, da Pavla Dolinar, vdova po Dolinar Jožefu in njena svakinja Ana Dolinar. Obe sta bili dobri vezilji in sta imeli zveze s partizani prej in pozneje. Pozno v mraku sem obe videl iti na pokopališče. Podnevi sta se oblačili v črno, s črno tenčico čez obraz, obenem pa sta se podnevi zabavali z Italijani, ponoči pa s partizani.

Najmalo opišem, kaj sem v tem času doživel osebno. Poleti je bilo življenje v dvorani kar prijetno. Največ sem se držal v dvorani, včasih pa tudi

posedel v senci pred dvorano. Mimo je prihajalo dosti ljudi. Če je bilo treba, sem šel v pisarno v zakristijo. Veliko pisarniškega dela je namesto mene opravil tudi g. Kokelj. Tudi s karabinjerji smo se „prijazno“ pozdravljali. Nekega dne pride mimo marešalo Otazzi, ki se je malo „okajen“ vračal iz Ljubljane in hudobno vpraša, kot nekdanji colonello: „Kje so komunisti?“ „V gozdu.“ On dalje reče: „Ali tukaj čakate Pepina Stalina?“ Molčal sem. On je pozibavajoč šel dalje. To je bil edini primer, da me je tako hudobno izzival, pozneje je bil v svojem govorjenju bolj previden.

Poletje je bilo v kraju, noči so postajale hladne, treba je bilo misliti na toplejše prostore za zimo. V spodnjih prostorih cerkvenega (prosvetnega) doma je imela občina včasih svojo pisarno, ki pa je bila zdaj prazna. To sobo je morala cerkev dati na razpolago občini, ker se prejšnji župnik ni brigal za pravice cerkve. Če bi imeli urejen arhiv, bi tam našli listino, v kateri je bilo določeno, da, če se na Dobrovi pozida nova šola, ta pisarna pripade cerkvi. Zdaj je bila zaklenjena, ker je občina za svoje urade vzela v najem dve sobi pri Poklukarju. Ko se je Jovan Ivan vrnil iz internacije, je tudi Prehranjevalni urad posloval pri Poklukarju.

Obrnil sem se na občinskega komisarja Jamnika, da mi je dovolil v to sobo prenesti kuhinjo. Če bi imel ključ, bi ne vprašal, tako pa sem moral. Komisar sam tega ni hotel dovoliti, zato se je obrnil na okrajnega komisarja Maffeja. ta je osebno prišel na Dobrovo, da stvar uredi. Gotovo bi se ne izteklo v mojo korist, če bi zame tako dobro ne govoril marešalo Otazzi. Potem smo tu na hitro uredili kuhinjo, ko je pritisnil mraz, smo se pa sem preselili iz dvorane. Upam, da bo ta pisarna za vedno ostala cerkvena last. Pisarno sem za zimo preselil na Dobrovo k Blažu, kjer sem v sobi napravil glinasto peč, spal pa sem do najhujšega mraza še vedno pri zdravniku, pozimi pa sem posteljo prenesl v kuhinjo.

11. Poglavje o Dleskuli

Slediti mora tudi nekaj besed o Dleskuli, ali kakor pravijo — o Dleskovki. Ta ženska je posestnica v Gabrju št. 2. Na Dobrovi sem jo spoznal med prvimi. Je „močna“ ženska, hitre hoje. Je vdrugič poročena z dobrim možem, Peklaj Francetom iz Hrestnic. V hiši vlada ona. Ni pa popolnoma uravnovešena. Ima posestvo, ki pa je ne veseli. Začela je kupčevanje z žganjem in sadjem, a ker kupčijskih poslov ni bila vajena, ji je šlo vse po vodi. Posestvo ni prinašalo tega kar bi lahko; zaradi izgube pri kupčiji se je morala zadolžiti. Okoristila se je z naredbo o zaščiti kmečkih posojil in

tako je posestvo ohranila. Veliko je hodila v Ljubljano, kjer je prišla v stik z vsakovrstnimi Ljubljančani. Ti so njeno častihlepnost hitro spoznali in ji „pihali“ na dušo. Rada jih je vabila v svojo hišo in jih tam gostila preko svojih zmogljivosti. Začeli so ji prigovarjati, naj odpre gostilno. Čeprav o takem delu ni imela pojma, je vendar zaprosila za koncesijo. Občinski odbor je to odbil, zato je bila strašno huda na vse, ki so ji preperečili gostilno. Pri vsem tem pa je bila silno pobožna. Bila je prednica Marijine družje za žene, bila je v III. redu; kadar je prišla v cerkev, je šla tudi k obhajilu. Duhovnikom je bila na vso moč naklonjena.

Ko se je začelo gibanje OF, je podlegla. Premalo izobražena in zelo častiželjna se je popolnoma predala temu delu. Pri njej so imeli tuji OF-arji svoje zatočišče. Zaradi njenega navdušenja za OF so nekateri mnenja, da je bil vzrok njenih pogostih potov v Ljubljano obiskovanje kakega komunističnega tečaja. Pri vsem brezdelju se je nosila precej razkošno, kakor tudi njeni hčerki Mici in predvsem Anica. Drugi vaščani, ki so pridno delali, takega razkošja niso zmogli. V tem času so bili v njeni hiši sprejeti Lah, kadar pa teh ni bilo, pa partizani. Ob majskih napadih je za partizansko vojsko kuhala in pekla, njen sin Vlado pa se je udeleževal na terenu.

22. decembra sta ona in njen mož prinesla h krstu dvojčke, ki so se rodile Bric Ivanu iz Razorov. Tu je navada, da botrujejo sorodniki ali znanci, če teh ni, pa oče poišče botre v soseščini. Tu pa je bilo drugače. O starših dvojčkov se je govorilo, da so dobri s partizani, ker so upali, da bodo potem delili. Ti so za botre izbrali take, ki so jim bili v mišljenju sorodni. Jaz sem botro odklonil, njenega moža pa sprejel in krst opravil. Oba sta me vprašala, zakaj sem to naredil. Odgovoril sem: „Saj sama vesta, zakaj.“ Isti dan je bil tudi krst Setnikar Antonije. Odklonjena botra je potem v gostilni tolkla po mizi in govorila: „Danes smo krstili enega Italijana in dva partizana...“

Na božični dan sem imel v Gabrju tri maše. Teren je bil sicer nevaren, a ker je tudi zadnje adventno nedeljo „čiščenje“ po italijanskih vojakih, sem smatral, da ni večje nevarnosti. Ko sem spraševal, kako je, sem zvedel, da so se partizani umaknili in da skozi vas večkrat pridejo Vaški stražarji iz Brezovice. Dan pred božičem sem tu tudi spovedoval in obhajal bolnike. Na božični dan sem okrog 6. ure zjutraj prehitel patrolo šritih mož, od katerih me je vsak pozdravil: „Dobro jutro, g. župnik!“ „Dobro jutro, fantje!“ sem jim odgovoril. Mislil sem, da so stražarji, pa so bili partizani. Pred cerkvijo me je čakal komandant in me prosil, če bi smeli pri maši peti. Rekel sem mu, da bo med mašo petje in rožni venec. Nisem se dosti zanimal za uniformo, saj v temi tudi ne bi dosti razločil. Ko sem mašo začel, sem

zaslišal tamburico in sem takoj vedel, pri čem sem. Po rožnem vencu so se oglasile partizanke s svojo kitico: Glejte zvezdice božje... Ker pa cerkev ni hotela peti z njimi, so utihnile.

Na novega leta dan sem pri novoletnem voščilu precej ostro govoril o partizanih. S tem sem se hudo pregrešil. Kmalu po Sv. Treh kraljih mi Martanova Franca vsa v strahu prinese pismo od partizanov, v katerem mi sporočajo, da sem se v zadjem času precej pregrešil, in me opominjajo, naj se poboljšam. Pismo sem izročil komandi Vaških straž v Ljubljani. Pismo je napisal Velkavrh in se podpisal „Urban“.

Do novega leta ni bilo od internirancev nobenih sporočil. Vedeli smo, da so na Rabu in da se jim slabo godi. pomagati pa jim nismo mogli. Zdaj pa so začela prihajati pisma s prošnjami za pakete s hrano in za vlaganje prošenj za rešitev. Prihajale so žene in matere s prošnjami, da sem jih priporočil. Karabinjerji so poizvedovali, če so prosilci vredni, da se vrnejo. Jaz sem vse priporočil. Zakaj jih ni bilo in da bi bilo bolje, če bi jaz nobene prošnje ne priporočil, smo zvedeli šele potem, ko so se po razsulu italijanske vojske interniranci vrnili in povedali, kdo je o tem odločal. Vse so imeli v rokah laški in slovenski komunisti. Ti so krivi za trpljenje vseh, ki so bili doma in onih v internaciji.

25. januarja je rojstni dan Vaške straže na Dobrovi. O njeni ustanovitvi so za poročilo naprošeni fantje sami, iz katerega bo zgodovina in poznejši rodovi mogla spoznati naš čas in dogodke, ki so bili tako velikega pomena za župnijo in slovenski narod. Ko dobim to poročilo, ga bom dopolnil, v kolikor se mi bo zdelo potrebno in primerno. (Tega poročila ni — op. SP).

(Konec)

Za mesec MAJ-JUNIJ, ob 50-letnici komunističnega holokavsta, bo izšla podvojena, slavnostna številka naše revije v dokaz zgodovini in obsodbo zločincem.

Številka bo vredna, da jo pošljete tudi v Slovenijo.

Posebna naročila na Tel./Fax: (54-1) 258-8952

Nujna potreba

Živimo v nasilnih in zelo zamotanih časih; sama bodočnost človeštva je negotova. Človeštvo samo je razdeljeno v dva popolnoma nasprotna si tabora, ki se borita med seboj govoreč o miroljubnem sožitju in dialogu.

Vsakdo ve iz lastne izkušnje, da med ognjem in vodo ni sožitja na istem prostoru in ob istem času: fizično je to nemogoče in ni težko niti razumeti niti razložiti vzrokov, ki to preprečujejo.

V primeru koeksistence dveh ideoloških front človeštva je to neprimerno težje, čeprav vsi vemo, da diametralno nasprotni ideje nikdar ne morejo biti v sožitju, ne da bi bile v stalnih spopadih, vse dokler ena stran absolutno ne zmaga, kar pomeni uničenje premagancev.

Takoimenovana krščanska in ne komunimistična družba, svobodna in materialno bogata, je moralno tako oslajljena, da dandanes že ne more razumeti, da moč komunističnega gibanja ni v marksistični ideologiji temveč v slabosti njihovih nasprotnikov.

Ta ista družba mora spoznati, da brez morale, temelječe v veri in zaupanju v Boga, se ne bo mogla nikdar uspešno upirati rdečemu navalu, ki z infiltracijo svojih agentov isto družbo vedno bolj demoralizirajo in povzročajo zmedo v osnovnih konceptih.

Edino možno pot so pokazali naši junaki - mučenci, ko so se v najtežjih okoliščinah odločno uprli navalu mednarodnega komunizma.

NAŠA NASLOVNA SLIKA:

Odkopavanje množičnih grobov v Jelendolu in Mozlju, v katere so leta 1943 komunisti pobili zajete borce Grčaric in Turjaka, čeprav so nacionalni borci komunistom ponudili skupen odpor proti okupatorju. Ker po tem grozodejstvu ni bilo druge poti, kot zadržati za vsako ceno naval internacionalne rdeče zarote, je iz teh grobov kot ptič Feniks vzkipelo slovensko domobranstvo za obrambo treh temeljnih vrednot civiliziranega človeštva: BOG - NAROD - DOMOVINA. Se zakrknjeni opravičevalci lažne NOB tega zavedajo?

DAROVALI SO ZA:

TISKOVNI SKLAD

	v dol.
Janez Švigelj	20
Tone Vogel	20
Milan Dukar	10
John Hainrihar	30
Nace Omahen	10
Kati Kovač	5
Miro Erdani	5
Anica Košir	5
France Kozina - Kanada	10
Dadi Novak - Nemčija	20
	v pesih
Fili Blazinšek ob 2. oblet. smrti Frančičeve mame	10
Tomaž Matičič v spomin na staro mamo Karolino in st. očeta	
Ignacija Frančiča	10
Jože Žerovnik	50
Rev. Milan Povše	10
Rev. Janez Malenšek	30
France Kozina	10

ROŽMANOV DOM

	v dol.
G. Šivec	10
Jože Pogačar - Kanada (kanad. dol.)	700
	v pesih
Fili Blazinšek ob obletnici Frančičeve mame	10
Stane Buda nam. cvetja na grob Tineta Duha	50
Janez Kožar v spomin na predsednika Slovenskega drž. gibanja T. Duha	20
Goršič Marija namesto cvetja na grob pok. moža Janežič Janez v spomin pok. Goršiču	50
Rev. Janez Malenšek	50
SOCIALNI SKLAD	
	v dol.
Vili Zadnikar	100
Milan Dular	50
Tone Zidar	50
Milan Zajec	50

POPRAVEK K ŠTEV. 11-12

Naša naslovna slika:

Protikomunistični tabor v Grosuplju 28. maja 1941
(pravilno 1944).

VSEBINA

Čisto vino	1
Najinih sedmero otrok sva morala podariti Kanadi	2
Vrednote slovenstva, za katere smo mislili, da so pokopane ...	3
„Spomenik bi bilo treba postaviti sredi bele Ljubljane...“ Spomenka Hribar	5
Strah pred resnico - Ivan Korošec	7
Odkritje spominskih plošč in križev - Ivo Žajdela	10
MNENJA IN DEJSTVA	25
Tvoj večni prav - Ivan Korošec	29
Teharska legija - Š.C.	30
Domobranec - France B. Kozina	30
O domobranski družini - Stane Pleško	31
Iz intervjuja z Vinkom Ošlakom	33
Zlata maša v Montani	35
MED NAMI	38
ZA ZGODOVINO - Kronika Dobrovske fare	44
Nujna potreba	48
DAROVALI SO ZA	III

Hurlingham
Sucursal
Correo
Argentino
(Bs. As.)

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 1596

FRANQUEO PAGADO
Concesión N° 2619